

REVISTA CULTULUI MOZAIC din R.P.R.

ANUL IX, Nr. 109 — OCTOMBRIE 1964
Tîrgu-Hergheș 5725
תּוֹרַת הַחֵן תִּשְׁנָה
Prețul unui exemplar lei 0,75

APARE LUNAR

București, str. D. Racoviță nr. 8
Raionul 23 August
Telefon 13.25.38

FRAGMENTE DIN PREDICI

de Șef rabin dr. Moses Rosen

Redăm mai jos unele pasaje din predicile rostite de Eminența Sa dl. Șef rabin dr. Moses Rosen, cu prilejul sărbătorilor de anul nou.

„OBȘTEA SA SE ADUNE”

(Rostită de Sabat Suva, la sinagoga Malbim).

„Adună norodul!” iată penultima dintre cele 613 porunci ale Torei, pe care o citim în capitolul biblic al acestui Sabat. Moșe își dă seama că întreaga Tora, cu toate ale ei precepte etice, nu poate avea viabilitate dacă versetele ei nu sint învățate de colectivitatea credincioșilor. Iudaismul n-a fost nicicînd religia individului, ci întotdeauna a rămas emanația spiritului obștii. Minianul — participarea a cel puțin 10 bărbați la serviciul divin din sinagogă; rugile formulate, mai toate, la plural, — totul în ordinea liturgică are scopul de a smulge pe credincios din izolare și de a-l aduce în mijlocul comunității.

Intr-adevăr, cum ar putea un evreu credincios să împlinească a sa datorie altfel decît înăluntrul și împreună cu coreligionarii săi? Alimentația sa rituală, prăznuirea sărbătorilor, actele principale ale vieții sale (circumcizia, bar-mițva, căsătoria, înmormintarea) toate se petrec în prezența obștii, care numai dînsă îi dă consacrarea.

... Zilele de Tîșri sint zile de adunare a obștii. Sabat Suva, e prin tradiție, în comunitatea noastră ca și în multe altele, ziua în care ne regăsim laolaltă, conducători spirituali ai instituțiilor de cult, rabini și ha-

hami, slujitori ai altarelor, eforti ai sinagogilor, enoriași; cu toții veniți aci, în această casă a lui Dumnezeu care poartă numele marelui Gaon Malbim spre a asculta cuvîntul Torei, spre a împlini chemarea profetului din Haftara de azi יְבוֹהֶה יִשְׂרָאֵל „Întoarce-te Israele!”.

„Datoria voastră este să sprijiniți eforturile comunității pentru menținerea așezămintelor și datinelor noastre religioase. Credincioși au nevoie de voi. Nu le înșelați așteptările. Nu-i decepționați. Ajuțați-i în acest sens în această strădanie de a rămîne în obște”.

„Astfel veți împlini cea din urmă dintre poruncile Torei pe care tot în acest Sabat o cetim יְעֹתָה כִּכְבוֹ. Veți scrie și voi încă o pagină în cartea cea măreață pe care generații nenumărate au scris-o în veacurile și în milenile ce au trecut. Veți adăuga și voi un capitol la învățătura noastră și veți avea cel mai curat, cel mai nobil, cel mai binecuvîntat dintre sentimente: acel al datoriei împlinite”.

DIVINA MELODIE

(Rostită de Kol Nidrei, la Templul coral).

„Divine acorduri răsună în jurul nostru. Un cîntec etern străbate iar lumea, în această seară unică. El poposește în lăcașurile de rugăciune ale credincioșilor Torei, răspindite pe toate meridianele, prin toate conti-

nentele. Accentele sale sfîrșimă cele mai ferecate inimi, pătrund prin platoșă nepăsării, răscolesc sub cenușa cotidianului și găsesc sfînta știință a credinței care mocnește undeva, neștiută de nimeni. „Dus pintale iid”; simbol veșnic al imboldului de apărtenență la iudaism cuprinde sufețele, le îndeamnă, le cheamă, le poruncește să asculte melodia cea suavă — Kol Nidrei.

Răsbat printr-însa șoaptele niararănilor, ale acelor עֲרֵינִים care s-au lepădat, aparent, de Tora, și cărora versetul introductiv le da puțința de a se contopi iarăși cu obștea. Afară, pe străzile Barcelonei și ale Madridului, oamenii inchizitorului pîdeau, autodefuirile ardeau și își așteptau jertfele ca să le devoreze; iar înlăuntru, în străvechea sinagogă, se șoptea cu glas sfîșiat de spaimă și

(Continuare în pag. 2-a)

Schimburi de urări de Anul Nou 5725

Eminența Sa Șef rabinul cultului mozaic și președintele Federației Comunităților Evreiești (M.) din R.P.R. d. dr. Moses Rosen a schimbat, cu prilejul sărbătorilor anului nou mozaic 5725, mesaje de felicitare cu personalități conducătoare ale comunităților evreiești din întreaga lume. Între alții, menționăm: dr. Nahum Goldman, președintele Congresului Mondial Evreiesc; Ithak Nissim, șef rabin al Israelului; dr. Israel Brodie, șef rabin al Marelui Britanii; I. L. Levin, șef rabinul Moscovei; Federația Comunităților Evreiești din Marea Britanie; dr. Imre Benoschofsky și Endre Sos, șef rabinul și președintele Biroului central al evreilor maghiari; dr. Iacob Kaplan, Marele rabin al Franței; dr. Kurt Wilhelm, șef rabinul Suediei; Rabinii Hershel Schechter, David Holänder din Rabbinical Council of America; Rabin Zissu Portugal — New York; dr. A. Schuster, Șef Rabin al Olandei; Federația Comunităților Evreiești din Iugoslavia; Federația Comunităților Evreiești din Polonia; prim rabinul Slovaciei, Elias Katz, etc. etc.

SENSUL SACRIFICIULUI

Dintre figurile primei cărți a bibliei, cea a lui Avraham apare deosebit de proeminentă, iar din șiragul de evenimente și întâmplări, toate memorabile, care i-au alcătuit viața, episodul sacrificiului lui Ithak a cucerit prin dramatismul și patetismul său sufețele și mințile tuturor generațiilor. Poeți, dramaturgi, pictori și compozitori dintre cei mai talentați au fost deopotrivă atrași de acest moment crucial din viața primului patriarh, străduindu-se să-i redea sensul cu ajutorul mijloacelor artistice ce le erau proprii. Și cine poate cunoaște șirul eroilor și luptătorilor care în ceasul supremei încercări au găsit resurse nesecate de curaj și hotărîre rechemînd în minte scena biblică a sacrificiului? Căci valoarea acestui simbol constă tocmai în universalismul și caracterul său etern omenesc. Orice cauză mare cere jertfe iar cel care se dăruiește unui ideal trebuie să fie oricînd gata să-i sacrifice tot ce are mai scump. Aceasta este legea aspră dar sublimă a premegătorului, a celui pe care mina destinului l-a însemnat să deschidă drumuri noi omîenirii. Pe deasupra deosebirilor de neam sau de limbă, toți acei care se jertfesc pe altarul credinței lor sint copii spirituali ai lui Avraham, cel care pentru credința sa și-a părăsit casa părintească, a renunțat la țihna și comoditatea unui cîmîn îndestulat, a înfruntat primejdiiile și a întemeiat o seminție nouă, opera vieții sale. Acest drum temerar și plin de primejdii patriarhul îl parcurge călăuzit de luminile eterioare pe care o viziune largă și generoasă despre om, univers și divinitate le propagă cu o putere mereu reînnoită. În locul închistării în cadrul strîmt al clanului din cetatea originară, Ur, cu idoli și rudimentari, cu legile sale crude și cu luptele sale intestine, Avraham are viziunea unei umanități înfrînte și a unui univers neîngrădit, în care popoarele eliberate de tirania zeităților se devotează binelui și-și trăiesc viața în pace și libertate. El e primul care înțelege că de neolăne sint bieteze zeități cioplit din lemn, plămădite din lut sau create din piatră și care terorizează oamenii. El e cel dintîi care respinge legea sălbăteacă a forței, proclamînd că iubirea este un simfîntîm de o mie de ori mai nobil decît ura, iar blîndețea — superioară cruzimii. Într-o lume dezbinată în clanuri, triburi și seminții potrivnice el are viziunea unei singure umanități, operă a unui singur creator universal. Pe acesta el îl concepe ca un Dumnezeu tolerant, îndurător și drept, în fața căruia nu pregetă să ceară îndurare pînă și pentru o cetate a păcatului ca Sodoma.

Acest ansamblu de idei se încheagă într-un sistem etic-religios pe care Avraham nu se mulțumește să-l proclame numai, ci îl transpune în viața de fiecare zi. Generozitate, toleranță, iubirea aproapelui, adevăr — acestea sint stelele polare care strălucesc pe cerul existenței sale. Dar sint oare aceste principii destul de adînc înrădăcinate în sufletul său spre a nu fi smulse de vînturi potrivnice? La această întrebare nu se poate răspunde înainte de a fi fost trecut prin focul încercărilor. Numai după aceea se va ști cu adevărat dacă lumina întrezărită este loc nepieritor sau pilpîre slabă, gata să se stingă la prima adiere.

....Iar după acestea, Dumnezeu a pus la încercare pe Avraham și i-a vorbit: „Avraham!” Iar el a răspuns: „Iată-mă!” Și a rostit Domnul: Ia pe fiul tău, pe singurul tău fiu, acela pe care-l iubești, pe Ithak, și du-te în țîntul Moria și adu-l acolo jertfă, ardere de tot, pe unul din munții pe care îți voi arăta.” (Genesis, 22: 2)

Fără să șovăie, sau mai bine zis, învingîndu-și cu strășnicie șovăirea, Avraham a pornit să împlinească voința divină, devotat V. R.

(Continuare în pag. 4-a)

6 dată memorabilă

2500 DE ANI DE LA RECLĂDIREA TEMPLULUI

Comunitățile evreiești din toată lumea aniversază în acest an o dată memorabilă: împlinirea a 2500 de ani de la reclădirea celui de la doilea templu. Un capitol însemnat de istorie este evocat cu acest prilej.

Primul templu, podoaba și fala orientului, opera marelui Solomon a fost distrus de Nabucadnețar, regele Babilonului, în anul 586 î.e.n., iar evreii țîrîți în robie. Timp de 70 de ani, cît a ținut exilul babilonean, el nu au pierdut nici o clipă speranța izbăvirii, care era indisolubil legată de ideea reclădirii templului.

Această speranță avea să se împlinească. În anul 539 perșii conduși de regele Cirus cuceresc Babilonul. Exilații iudei salutară pe marele rege al perșilor cu un entuziasm sincer. Acesta știa, desigur, că profetii evrei i-au preamărit încă de la primele sale victorii ca pe un sol al lui Dumnezeu. Și apoi întereșele sale cereau să înalte lăducea ca un zid de apărare împotriva faraonilor, ce-i erau ostili. De aceea, scurt timp după cucerirea Babilonului, Cirus împlini dorința fierbînte a robilor evrei de a se întoarce să reclădească Ierusalimul și templul lui Iehova. În cartea Ezra (capit. VI) este menționată o ordonanță a lui Cirus, găsită în capitala Mediei, Ecbatana, în care scria între altele: „Casa lui Dumnezeu din Ierusalim să fie clădită. Cheltuieliile să fie acoperite din impozitele datorate regelui. Să se dea îndărăt odoarele cele de aur și de argint pe care le-a luat Nabucadnețar din casa lui Dumnezeu și le-a dus în Babilon și să fie puse la loc în templul din Ierusalim.”

Croniclele vremii ne spun că o mulțime de peste 50.000 de oameni porni pe drumul întoarcerii. În fruntea lor se afla Zerubabel, un nepot al regelui Ioiakim și preotul Iosua ben Ioadok, un nepot al marelui preot din Ierusalim, executat odinioară de Nabucad-

netar. Bucuria celor ce se întorceau și care vedeau în eliberarea lor din jalea captivității o minune dumnezească răsună în psalmul 126, compus mai tîrziu.

Una din primele preocupări ale celor reînforși fu restaurarea serviciului divin din Ierusalim. Fu începută neîntîrziat restaurarea templului. Din nou, ca pe timpul lui Solomon, fienicienii trimiseră materiale de construcție și meșterugari iscusiți. La un an după reîntoarcerea primului grup de exilați fu pusă piatra fundamentală a noului templu. Era în primăvara anului 536. La această festivitate s-au adunat bătrîni obștiiilor din întreaga țară. Preoții puseră ornatul, leviiți cîntară imnuri de mulțumire iar strigătele de bucurie ale mulțimii răsunară pînă departe. Bucuria tineretului se amestecă însă cu suspinele bătrînilor, care își aminteau de spendoarea apusă a templului distrus. Ca și cum ar fi presimțit cît de greu se va realiza opera de reconstruire, bătrîni nu-și puteau reține lacrimile.

Intr-adevăr, restaurarea templului, începută atît de festiv, nu putu fi dusă mai departe din cauza uneltîrilor dușmanilor. Mîtîind pe funcționarii perși, samaritenii obținură ordinul de sistare a lucrărilor. Așa se întîmplă că lucrările fură întrerupte timp de 16 ani, răsîmp în care țara trecu prin grele încercări.

Abia cu urcarea pe tron a lui Darius încep vremuri mai bune. Noul domnitor readuce liniștea în imperiul său, care se întîinde din India și pînă în Etiopia. Cum însă Ierusalimul nu putea redeveni centrul religios fără casa lui Dumnezeu, cei doi profeți, Hagai și Zeharia ce apar pe la 520, cerură poporului să înceapă neîntîrziat construirea templului. Hagai arată că situația

(Continuare în pag. 2-a)

„ȘI VEȚI PREFACE
SĂBIILE ÎN BRĂZDARE
DE PLUGURI ȘI LAN-
CILE ÎN COSOARE”

Isaia, 2:4

Monument inspirat din
cuvîntele profetului înăl-
țat în parcul din fața
sediliului O.N.U.

SISTEMUL HIDROENERGETIC ȘI DE NAVIGAȚIE PORȚILE DE FIER

În conformitate cu acordul dintre guvernul R.P. Română și guvernul R.S.F. Iugoslavia privind construirea și exploatarea sistemului hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier, au început lucrările pentru construirea marelui baraj.

Realizarea acestui important sistem hidroenergetic are ca scop, pe de o parte, transformarea potențialului hidroenergetic al Dunării din sectorul Porțile de Fier în energie electrică pentru cele două țări riverane, iar pe de altă parte, înlăturarea tuturor dificultăților de navigație existente pe această porțiune a fluviului.

Potrivit proiectului, Dunărea va fi zăgăzuită aici pe toată porțiunea ei de 1 kilometru de un baraj lung de 441 de metri și înalt de 60 metri. La cele două capete ale barajului, pe malul românesc și pe cel iugoslav, se vor înălța 2 hidrocentrale puternice, având o putere instalată de 170.000 kW fiecare.

Centralele hidroelectrice — printre cele mai mari din lume — urmează a intra în funcțiune în anii 1970—1971.

SUCESUL FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL „ENESCU”

Aflat la a treia sa ediție, Concursul și Festivalul internațional „George Enescu” și-a dobândit prestigiul de necontestat în lumea artistică de pretutindeni. Ediția din acest an a înfruntat la București peste 130 concurenți din 30 de țări, o seamă de personalități de mare prestigiu, precum și formațiuni muzicale celebre.

Succesul Festivalului „Enescu” 1964 este incontestabil de participarea entuziastă a artiștilor și melomanilor, cit și de declarațiile elogioase ale participanților.

3,6 MILIOANE DE ELEVI

Pe porțile larg deschise ale școlilor de cultură generală, profesională și tehnică din țara noastră au pășit în toamna acestui an circa 3,6 milioane elevi. Pregătirea pentru viață, educarea tineretului școlar va fi asigurată de 140.000 învățători și profesori. Pentru școlarii patriei au fost pregătite din timp sălile de clasă necesare, manuale, materiale didactice. Numărul sălilor de clasă construite între anii 1960—1964 se ridică la aproape 20.000. Elevii din clasele I—VIII au primit gratuit manuale în valoare de 104 milioane lei.

Pagini inedite din jurnalul Anei Frank

La pavilionul Israelului din cadrul Expoziției universale de la New York au fost expuse pagini inedite din jurnalul Anei Frank. Ele au fost scrise în ziua de 5 mai 1914. Adresându-se tatălui ei, ea a scris: „Am impresia că aștept o explicație din partea mea. Aș dori să mă comport ca o fată de 14 ani. Această cerință mi se pare greșită. Nu te poți comporta față de mine ca fată de o fată de 14 ani, pentru că nenorocirile prin care am trecut m-au maturizat. Nu voi regreta niciodată comportarea mea și voi proceda și de aici înainte așa cum voi crede necesar.”

CÎNTECUL A RĂMAS...

La Paris a apărut de curind o antologie a cîntecului și versului ce au răsarit în anii războiului în lagărele și ghetourile naziste, în umbra crematoriilor și camerelor de gaze. „Dus lid iz gheblin — Cîntecul a rămas”, așa se intitulează acest volum, culegeră de cronici a martirului a șase milioane de oameni.

E într-adevăr uimitor cite cîntece au fost create în anii aceeași! În orice loc în care se

„Copilul cu vioara”, pictură de Jarmila Maranova. Din ciclul „Terezin”

aflau evrei se iese și cîntecul. Și atunci cînd erau izgoniți, pe drumul martiriului și al deportării, cîntecul — tovarăș credincios și de nădejde — îi însoțea pînă în clipa cea din urmă.

Cîntecul a rămas, e tot ce ne-a rămas spre a ne vorbi despre orașe, țiguri și comunități altădată clocotitoare, care s-au mistuit în lumii și flăcările crematoriilor. Cum o supraviețuiește cîntecul distrugerii, cum a ajuns la noi?

Firește, cele mai multe cîntece ne-au ajuns pe cale orală. Oamenii care au supraviețuit unui lagăr, unui ghetou, își amintesc că în cutare loc se cînta cutare cîntec. Uneori își mai aduc aminte de text și de melodie, alteori, doar de o crîmpei. Și așa, din om în om, din crîmpei în crîmpei, cîntecul e reconstituit, vorbind contemporanilor despre unul din cumplitele episoade ale anilor negri.

Există și un număr relativ redus de cîntece care ne-au parvenit pe cale scrisă. În marile ghetouri din Varșovia, Lodz etc. s-a făcut o muncă sistematică de colecționare a bogatului folclor creat în acele zile. Parte din acest tezaur a fost salvat și transmis posterității.

Psihologii ar putea, desigur, spune multe despre sursa de cîntece a maselor de deținuți din lagăre și ghetouri. Altfel de mare era această sursă incertă seară de seară din lagăre se adunau în cîte un ungher ascuns spre a chîta sau a asculta cite un cîntec, deși de cele mai multe ori acest lucru însemna a-și pune viața în primejdie.

Melodiile erau de obicei împrumutate de la vechi cîntece populare. Cîteodată o melodie străină era adaptată la un text propriu, căpătînd astfel o nouă fizionomie. Așa, de pildă, cîntecul ghetoului din Vilna era pe melodia unui longo, ca și cunoscutul și foarte răspîndit cîntec al lagărului Treblinka.

Cele mai multe cîntece au fost compuse în limba idiş. Dar folclorul acelor ani cuprinde nu puține cîntece și în limbile poloneză, română, maghiară, germană, franceză și chiar ebraică.

Cîntecele nu au numai valoare literară și istorică. Nu odată e vorba în ele despre un fapt concret, despre o întâmplare reală. Ceea ce ne ajută să reconstituim și pe această cale tabloul martiriului. Nume de comandanți hitleristi, de călăi sîngerosi, ca și numele unor victime dispărute fără urmă ne sînt transmise pe calea versului.

Un cîntec îngînat pe drumul amar al calvarului, o melodie murmurată în surdina — altă a rămas de pe urma a milioane de frați și surori secerăți în plină înflorire de către cel mai sălbatic dușman al vieții.

V. ISAC

Cartea de rugăciuni a bunicului

Am regăsit
Nesfîrșite lacrimi picurate
Pe cartea de rugăciuni a bunicului.
Lacrimi — gingașe mărgăritare
Peste slovele străbune.

Am regăsit
În cartea de rugăciuni a bunicului
Amare, jalnice suspine;
Mai profunde decît marea
Răscolită de furtună.

Am regăsit
În cartea de rugăciuni a bunicului
Ochii buni și blînzi ai tatei
Cînd privea și-o înalță
Cu evlavie spre Domnul.

Am regăsit
În cartea de rugăciuni a bunicului
Sinagoga-n zi festivă
Cu multimea-i adunată
Proslăvindu-l din strălinduri
Pe al lumii-n voci stăpîn.

LEON BERTȘ

O dată memorabilă

(Urmare din pag. 1)

greu a poporului se datorește numai nepăsării față de îndatoririle sale sfinte. Preotul clamează: D-zeu spune: Din preia templului meu, care stă părăginit, pe cînd voi zoriți cu lucrul fiecare pentru casa lui, pentru aceasta cerul a rămas înlocuit și n-a mai dat rouă și pămîntul a înfărcat roadele sale. Și am chemat seceta pe pămînt și pe muni, peste griu, peste vin și peste untdelemn și peste orice rodește pămîntul.” (Hagai 1,9—12).

Aceste cuvinte puternice trezără sufletul principelui Zerubabel. El porci împreună cu marelui preot Iosua și cu bătrînii, cu rîvnă reînnoia la reclădirea templului. Dar opera de restaurare nu înainta nici de data aceasta fără conflicte. Într-o zi sosis satrapul Siriei pentru a cere socoteala cine a dat voie foștilor exilați să înalțe templul. Bătrînii se referiră la ordonanța lui Cyrus, iar satrapul persan supuse întreaga chestiune regelui Darius. La porinca acestuia fu scos documentul respectiv din arhivele de la Ecbatana și regele porunci satrapului său să nu mai împiedice lucrările de construcție, ci dimpotrivă să le ajute cu mijloacele bănești la îndemînă.

În anul 516 clădirea templului fu în cele din urmă terminată.

Cel de al doilea templu a fost centrul religios și spiritual al evreilor pînă în anul 70 e.n. cînd a fost distrus de legiunile romane comandate de Titus.

du-se cu pontifii care au tăcut atunci cînd măcelul a nimicit mulțimi nevinovate, cînd prunci au fost zdrobiți de stînci, cînd bătrîni au fost zvîrliți în flăcări... Cînd colo s-a apucat să analizeze... vînzarea lui Iosif”.

„Numai ei, oare, au săvîrșit o asemenea greșeală?”

CORDOVA CÎNSTEȘTE MEMORIA LUI MAIMONIDE

Memoria lui MAIMONIDE, celebra personalitate religioasă, medic și filozof din evul mediu, a fost cinstită de locuitorii orașului Cordova printr-o serie de festivalități consacrate acestui ilustru fiu al orașului.

Comemorarea a fost organizată de Academia de Științe a Spaniei cu participarea a aproape 500 savanți din Argentina, Anglia, America, Italia, Spania și Israel.

În centrul orașului a fost dezvelit un monument al lui rabi Moșe ben Maimon. — Maimonide.

FRAGMENTE DIN PREDICI

Urmare din pagina 1

durere, cîntecul credinței, cîntecul unui devotament fără de margini către Dumnezeu și către frați — Kol Nidrei.

„Izbucnesc deodată suspinurile martrilor. Întrebări fără de răspuns pătrund printre pasajele rugăciunii, luîndu-și zborul pe aripile cîntecului, care trebuie să le ducă acolo, sus, la scaunul de judecată, unde orice nedreptate trebuie să-și găsească reparația, orice chin trebuie să nimească alinarea.

„Kol Nidrei, cîntec purificator de suflete, trăiește de-apururi și an de an, evocă un trecut dureros și proclamă speranța într-un viitor luminos, mîngieie suferințe și trezește idealuri. Din melodia sa picură balsam tămăduitor și sevă de viață nouă. Să le sorbim cu nesăț și să le păstrăm de la acest Iom Kipur și pînă la celălalt Iom Kipur, spre care ne îndreptăm cu bine”.

ISKOR...

(Din predica rostită în ziua de Iom Kipur, la Templul coral).

„Poetul sinagogal evocă azi tragicul capitol al masacrării celor 10 martiri, conducători ai iudaismului din timpul lui Hadrian. „Cedri ai Lebanonului, uriași ai învățăturii”. Ca apa a fost vărsat singele lor și amestecat-u-s-a apoi cu acel al nesfîrșitului holocaust al mucenicilor care au pierit pradă sabiei legiunilor romane.”

„Un pretext curios și-a găsit călăul spre a da o aparență de justificare nelegiuirilor sale. Subit, a fost cuprins de dorința de a...face dreptate, de a pedepsi păcatele peste care au trecut milenii. Hadrian și-a amintit deodată că îi iiii lui Iacov l-au vîndut pe fratele lor ca sclav și ca atare l-a apucat la inimă drama lui Iosif. A instituit deci... un conciliu și a hotărît să-i judece pe cei 10 corifei ai iudaismului din generația sa, pentru

presupusul păcat pe care l-ar fi comis strămoșul lor, cu mii de ani înainte”.

„Cohortele romane se scaldau în singele popoarelor pe care le subjugau. Torțele legionarilor de pe Tibru incendiau înfloritoare așezări omenști. Fluvii de lacrimi și de singe însoțeau marșul lor de-a-lungul orientului. Tîrguri imense de sclavi erau rodul victoriilor lor, și totuși un sclav vîndut în vremuri de demult trebuia apărut iar păcatul săvîrșit împotriva sa se cuvenea răzbunat. Aceasta era logica imperatorului de la Roma, acum aproape 2000 de ani”.

„S-ar părea că-i absurd. Să te faci că uiți de milioane de văduve și orfani, să-ți întorci privirea de la pata cea enormă de pe conștiința omenirii și să cauți să despică firul în patru în jurul unei presupuse crime comise împotriva unui singur om, cu mii de ani înainte?”

„Conciliul lui Hadrian ar fi avut o temă morală copleșitoare ocupînd

T. E. S. ÎN STAGIUNEA 1964 — 1965

Teatrul Evreiesc de Stat din București prezintă în stagiunea 1964—1965 următoarele spectacole:

„Finita la commedia”, comedie în 3 acte și un prolog de V. Savin, după o idee de Salom Alehem, „Frank al V-lea” de Friedrich Durenmat, muzica de Arminiu Cassvan. „Accidentul”, reportaj dramatic în 3 acte de Foldes Maria. „Inventar de voie bună”, spectacol muzical de satiră și umor de Sasa Pană și A. Hoffman Muzica de H. Schwartzman, artist emerit și Arminiu Cassvan. „Cîntărețul tristelei sale” de Osip Dimov. „Stempeniu și Vioara fermecată”, dramatizare după Salom Alehem de Benno Popliker. Muzica de H. Mariorovici. „Broadway melody 1492 de Iura

Soyfer. „Doamna ministru” de Bransilav Nusici. „Croitorul fermecat”, dramatizare după Salom Alehem de Benno Popliker, Muzica de H. Schwartzman, artist emerit. „Omul care a văzut moartea” de Victor Eftimiu. „Pofta vine rîzînd” spectacol muzical de satiră și umor de I. Berg și M. Bălan. „Firul de aur” (din viața și opera lui Avram Goldfaden) de Israel Bercovici. „Tevie lăptarul”, dramatizare după Salom Alehem de Benno Popliker, Muzica de H. Schwartzman, artist emerit. „Opera de trei parale” de Bertolt Brecht. Muzica de Kurt Weill. „Mutter Courage” de Bertolt Brecht. Muzica de Paul Dessau.

Pentru vizionarea acestor spectacole se pot procura abonamente de la casieria teatrului.

DIN LUMEA CĂRȚILOR

ANTOLOGIE EBRAICA APARUTĂ ÎN LONDRA

În Anglia a apărut o antologie a literaturii ebraice medievale. În această antologie sînt publicate versuri, rugăciuni, texte filozofice, ețice și mistice, coduri de legislație, cronici și povestiri populare scrise între sec. VIII și XVIII.

Publicarea acestei antologii umple un gol în cunoașterea literaturii iudaice din evul mediu, intrucît spre deosebire de operele iudaice din antichitate, care sînt scrise în puțin cunoscute.

„LITERATURA REMUȘCĂRII”

La Londra a apărut cartea „Literatura remușcării” în care autorul, Richard Grinberger, recenzează o serie de cărți recent apărute în Germania, inspirate de compasiune față de victimele nazismului.

UN CONCERT MACABRU

Marea majoritate a deținuților lagărului nazist Theresienstadt au împărțit soarta celor șase milioane de ebrei din Europa copleșită de hitlerişti: ei au fost deportați în lagărele din răsarit, unde au fost uciși în chinuri groaznice. De la pușinii care au supraviețuit s-a aflat despre unul din cele mai macabre evenimente din istoria acestui lagăr. Este vorba despre „Requiem-ul din Theresienstadt”. Tragicul episod este descris în cartea scriitorului ceh Josef Bor. Autorul poartă, este cum în anul 1940 un ansamblu alcătuit din deținuți ebrei a executat „Requiem”-ul de Verdi în fața unui auditoriu compus din ofițeri și soldați S.S. Aceasta a fost numai una din lucrările muzicale executate în lagăr. De cele mai multe ori concertele aveau loc numai cu câteva ore înainte ca deținuții să fie transportați spre locul de exterminare.

Actorul Karel Berman în rolul principal din opera „Freischütz” de Weber

Strălucitul dirijor al acestui concert, tânărul Rafael Schächter, nu a supraviețuit. Unul din executații, Karel Berman, a scăpat însă cu viața și e acum director al Operei naționale din Praga. Iată ce spune profesorul Berman:

„Cele descrise de Bor s-au petrecut cu adevărat. Se întâmpla adesea ca ofițeri din conducerea lagărului să asiste la manifestări culturale organizate de deținuți. Eichman a vizitat și el lagărul, dar nu a asistat la prima reprezentare a „Requiem”-ului. Ideea unui concert dat de deținuți a fost a lui Rafael Schächter; datorită energiei sale au fost înălțate piedicele aproape de netrecut care stăteau în cale.

În lagăr exista o orchestră, condusă de Karel Ancerl, actualmente dirijor al Filarmonicii din Praga. Întrebindu-l pe Schächter de ce nu se servește de orchestra lagărului, acesta mi-a răspuns că nu era destul de bine organizată pentru a executa partitura lui Verdi și de aceea i-a hotărât să se servească de două pian. Pianistii erau Gideon Klein, care era și compozitor și Edith Steiner. Klein a fost ucis de nazisti, dar Steiner a supraviețuit. Părțile solo au fost cântate de către Hedda Grab, Ada Schwartz-Klein, Aronson-Lindt, mezzo-soprană, precum și de sopranele Bergerova și Marion Podolier. Cei trei tenori au fost: David Grünfeld-Garen, Michael Gobels (olandez) și Frantisek Weissenstein (ceh). Grünfeld-Garen a murit în S.U.A. îndată după război, Gobels a fost ucis în lagărul de la Kaufering, iar Weissenstein a fost selecționat odată cu mine de către dr. Mengele. Lui i-a făcut semn să treacă la dreapta, spre gazare, iar mie la stînga, la muniții forțate.

A trebuit să reluăm „Requiem”-ul de trei ori de la început. După prima reprezentare, cea mai mare parte a corului — bărbați și femei — au fost deportați. Rafael Schächter a luat atunci totul de la început. După al doilea concert, cei mai mulți dintre noii coriști nu fost și ei trimiși la moarte. Soliștii au fost ceea ce mai norocoși, trimiterea lor spre lagărele de exterminare puțin și pentru un timp amânată.

Cel de al treilea cor a supraviețuit ceea ce mai mult decât cele două anterioare și a dat 15 reprezentări.”

ȘULHAN ARUH — CODUL LEGISLAȚIEI JUDAICE

De patru secole lucrarea lui Josef Karo (Beth Josef), ȘULHAN ARUH (Masa pregătită) este considerată codul legislației iudaice. Scrisă într-o formă accesibilă, pe înțelesul tuturor, opera lui Karo e menită să orienteze pe oricine asupra oricărei probleme religioase, așa cum oricine se poate înfrupta din bunătățile unei mese puse.

Prima ediție a acestei lucrări monumentale a fost tipărită la Veneția, în anul 1565. Ea era rodul unei munci titanice, de colecționare, codificare, sistematizare și interpretare a legilor în vigoare în practica religioasă evrească, de la distrugerea celui de al doilea templu încoace. 20 de ani încheiați, între 1522—1542, a lucrat eminentul talmudist la adunarea acestui vast material, iar alți 12 ani i-a consacrat muncii de sistematizare. Drept surse a folosit lucrările lui Alfassi, Maimonide și Ascheri, personalități proeminente, reprezentând cele trei centre de cultură iudaică ale epocii: Babilon, Spania și Germania.

Inițial lucrarea lui Karo a fost un comentariu la tratatul lui Iacob ben Așer „Turim”. În această formă ea promova punctul de vedere și obiceiurile evreilor sferzi. Din această cauză a stîrnit obiecțiuni nefind acceptată decât după ce a fost înțregită cu lucrarea lui Moses Isserles, „Mappah” (Fața de masă). În forma aceasta adăugită „Șulhan Aruh” a fost tipărit în anul 1578 iar de atunci a fost retipărit de nenumărate ori, în cele mai diferite centre ale lumii.

Șulhan Aruh este împărțit în 4 părți. Prima parte, intitulată *Orah haim* (Felul de viață) cuprinde reguli și norme cu privire la rugăciuni, sinagogă, sărbători, la

diferite obiecte de cult etc. Partea a doua se numește *Iereh deah* (Învățătură, cunoștință) și se ocupă de respectul datorat părinților și dascălilor, despre reguli privind tăierea rituală, circumciziunea, alimentația, jurăminte etc. În această parte mai găsim norme și recomandări privind bolnavii, muribunzii, perioada de doliu și alte subiecte asemănătoare. Partea treia, *Eben haezer* (Piatra de încercare) se ocupă de căsătorie și divorț, iar ultima parte, *Hošen hamispah* (Scutul judecății) cuprinde legi civile și penale.

Chiar și din această sumară enumerare apare în mod evident caracterul complex și cuprinzător al tratatului lui Josef Karo, adevărată enciclopedie, accesibilă oricui, a doctrinei și practicii iudaice.

Pentru această operă remarcabilă, Josef Karo a fost sărbătorit cu mare fast în timpul vieții sale, conferindu-i-se titlul de *Maran*, de Maestru al generației sale. Dar ca foarte mulți creatori, Karo nu a avut parte numai de elogii. Căci opera sa a stîrnit și înverșunate dispute, care s-au prelungit timp de peste două secole.

Alături de admiratori entuziaști, care scoteau în relief bogăția conținutului, conciziunea expresiei și claritatea stilului, „Șulhan Aruh” a avut și numeroși detractori. Astfel, Iomtov Zahalon, o somită a timpului, declara cu dispreț că lucrarea lui Karo a fost scrisă „pentru copii și profani”, Iacob Castro afirma că ea conține „numeroase afirmații inexacte”, iar Samuel Aboab a mers chiar mai departe, susținând că opera cuprinde o seamă de puncte de vedere contradictorii, deoarece la redactarea

ei ar fi colaborat și unii dintre discipolii lui Karo.

Deosebit de vie a fost disputa în jurul „Șulhan Aruh”-ului în Polonia. După cum am mai spus autorul său a neglijat obiceiurile evreilor răsăriteni, ceea ce i-a făcut pe rabinii din Polonia, care se considerau exponenți ai evreilor askenaziți să respingă lucrarea lui Karo. Printre cei mai iluștri detractori amintim pe Solomon Luria (1510—1578), M. Laffo, care în prefața unei cărți celebre califică „Șulhan Aruh” drept „o carte ermelică, un vis fără interpretare” etc.

Dar valoarea certă a operei s-a impus din ce în ce mai mult, în polida opoziției unor adversari pătimiși. Fiecare generație studiază cu nesat lucrarea lui Karo, în care află un tezaur de gândire și practică iudaică. Deja din secolul al XVII-lea „Șulhan Aruh” este unanim recunoscut de cercurile rabnice, devenind o autoritate necontestată.

Nu am putea încheia această succintă însemnare istorică fără a arăta că „Șulhan Aruh” a fost tînta și subiectul atacurilor antisemitelor din toate timpurile. Operind fără nici un fel de scrupule și în disprețul adevărului, instigatorii antisemite au extras pasagi trunchiate, de cele mai multe ori falsificate grosolan, pe care le-au prezentat apoi drept „probe” împotriva iudaismului. A fost nevoie de multă trudă pentru a demasca aceste falșuri și pentru a restabili caracterul real al ideilor respective.

Citită, admirată, contestată, hulită de răuvoitori, descoperită iar și iar de fiecare generație, opera „Șulhan Aruh” se numără printre acele cărți care au înfruntat secolele, contribuind la păstrarea tradiției noastre.

O mașină electronică ce va „gîndi” în idiș și ebraică

O vizită la Expoziția universală de la New York este legată de multe surprize. Multe pavilioane stîrnesc pur și simplu uimirea vizitatorului. Așa de pildă la pavilionul 112 se află o mașină construită de uzinele „Ford” care plimbă pe vizitatori printr-un fel de tunel ce prezintă evoluția omenirii, din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre. În schimb, la pavilionul 130 firma „General Motors” oferă o călătorie în viitor, anticipînd cucerirea cosmosului, călătorii submarine și sub straturile de gheață, terminînd cu o imagine a orașului viitorului.

După ce se obișnuiește cu surprizele cel așteaptă la tot pasul, vizitatorul se îndreaptă spre pavilionul 6, unde se află mașinile gînditoare.

Aci se află o piramidă de cutii, de cărți microfilmate, ziare și reviste în zeci de limbi. Printre altele, se află aici microfilmul unui ziar în limba idiș, texte în limba ebraică, precum și o carte de rugăciune ebraică. Sîndurul l-a pregătit rabinul Benzion Bakser.

Lîngă această piramidă în zeci de limbi se află mașina electronică ce traduce din rusește în engleză. În stadiul actual mașina încă nu poate răspunde numeroaselor întrebări ale publicului, lucru pe care-l face un om de știință. Acesta relatează că pînă în prezent a fost alcătuit un dicționar codificat, care cuprinde 200 de mii cuvinte și de care mașina se servește la efectuarea traducerilor. Savanții pregătesc astfel de dicționare și pentru alte limbi.

— Și pentru limbile idiș și ebraică? întrebă cineva.

— Da, și pentru limbile idiș și ebraică, pentru toate limbile în care sînt imprimate ziarele și reviste alăturate, răspunde specialistul. Numai că nu e o chestiune a viitorului apropiat...

În cele din urmă vizitatorul ajunge în Pavilionul Înteleptilor. Aici vizitatorul are prilej să afle că zeci de savanți din diferite țări și epoci și-au adus contribuția la crearea mașinilor electronice. Printre aceștia un rol proeminent l-au avut doi savanți evrei.

Primul — un poet ebraic ce a trăit cu aproape 800 de ani în urmă și al doilea — un savant modern. Materialele expuse în acest pavilion înfățișează lucrările lui Ibn Ezra, care a trăit în Spania între ani 1092—1167, fiind unul din cele mai de seamă figuri ale epocii sale. Ibn Ezra este autorul a aproape două sute de cărți privind teoria numerelor, astronomia etc. Operele sale au avut un rol însemnat în dezvoltarea cercetărilor științifice ce au început în secolul al XII-lea și care au dus la crearea mașinilor electronice, în epoca noastră.

Cel de al doilea este savantul contemporan Norbert Wiener (1894—1964). Tatăl său, originar din Byalystock, a fost profesor de limbi slave la universitatea Harvard și un cercetător al literaturii și culturii idiș. Fiul său, dr. Norbert Wiener, savant de renume mondială, a avut un rol însemnat în crearea mașinilor electronice, care într-o zi vor „gîndi” și în idiș și ebraică.

Descoperiri arheologice

Un sanctuar de pe vremea regelui David a fost găsit la Tel-Arad. Sanctuarul, vechi de 3000 de ani, este construit din piatră și se întinde pe o suprafață de jumătate de acru. Este o construcție similară cu cea a Templului din Ierusalim, fiind de asemenea orientat pe direcția est-vest.

Acest sanctuar a fost distrus și recondiț de șase ori. În curtea sanctuarului s-au găsit două altare, din care unul, cel mai mare, respectă dimensiunile precizate de Biblie (Exod. cap. 27).

Tradiționala masă de Simhat Tora

În sala bibliotecii Templului Coral, recent renovată, a avut loc tradiționala seuda de Simhat Tora, oferită de Comunitatea Evreilor din București. Au luat parte conducători și funcționari ai Federației Comunităților Evreiești (M.) și ai Comunității Evreilor din București, rabini, hahami, cantori, efori ai templelor și sinagogilor din capitală, melamdimi, etc. etc.

Au luat cuvîntul, subliniind importanța sărbătorii „bucuriei cu cartea” și identificarea învățăturii iudaice cu țelurile spre pace și o viață mai bună a omenirii: Eminența Sa dl.

Sef Rabin dr. Moses Rosen, dl. rabin I. M. Zalman, membru în Consiliul superior rabinic, rabin J. Almuly, membru în Consiliul Superior rabinic și Rabin al Secției sefarde a Comunității Evreilor din București, Av. Daniel Segal, președintele Comunității Evreilor din București și Iacob Langhaus, vice-președinte al Templului Coral.

Au recitat diverse cîntece sinagogale hahamii Moise Steinmetz, Zanel Rabinovici, A. Kreiner, prim-cantorul A. Guttman, cantorii: Sulim Soibel, Conescu, Harnik, M. Avram și Aizic Jikovskiy.

Un cadru festiv, într-o sală frumos renovată, alomseră caldă și prietenească, cuvintele scîlpitoare din străvechea noastră învățătură, melodii iudaice pline de pietate și sentimente nobile. Iată ceea ce a fost reușita reuniunea din ziua de Simhat Tora din biblioteca Templului.

Clîșeul din stînga sus: av. Daniel Segal, președintele Comunității evreilor din București, vorbind.

Știri

COLONIILE DE VARA ALE COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN STOKHOLM

Peste 400 copii și-au petrecut vacanța în coloniile de vară ale comunității evreiești din Stockholm. A fost deosebit de organizată o tabără pentru elevi și studenți.

EXPOZITIE DE ARTA EVREIASCA

La Lausanne va avea loc în curând vernisajul expoziției de artă plastică cu subiecte inspirate din viața evreiască. 26 pictori evrei din Elveția vor expune peste 200 tablouri.

IN CAUTAREA UNEI IDENTITĂȚI

Cu 22 ani în urmă, o evreică ce făcea parte dintr-un convoi îndreptat spre lagărul de concentrare de la Maidanek, a aruncat din tren pe fetele ei de 4 ani, învelite în cîrpe și cearceafuri.

Astăzi, o femeie de 26 ani încearcă în Statele Unite să-și stabilească identitatea. Este cunoscută sub numele de Teresa Knap, nume care i-a fost dat de către poloneza care a cules-o de lângă șinele de tren și a crescut-o ca pe propria ei fiică.

La vîrsta de 19 ani, fata s-a stabilit la Wrocław, unde spera să găsească vreo urmă despre identitatea ei. Dar nu a reușit. Cîneva i-a sugerat că s-ar putea să aibă rude în America cu numele de Finer. În iunie a venit în America să înființeze această familie, unde, cum spune ea, spera „să pună capăt acestei tragice perioade a vieții ei”.

Dar familia Finer nu o cunoștea și i-a dovedit că nu le era nepoată și n-o puteau ajuta cu nimic. Un alt evreu s-a oferit s-o ajute și cîteva zile a avut greutăți cu formalitățile privind șederea în Statele Unite.

„Mie egal dacă trăiesc sau dacă mor”, a spus Teresa. „Tot ce doresc este să știu: Cine sînt?”

IMPORTANTE DESCOPERIRI LA IERİHO

Pergamentele din secolul IV î.e.n. descoperite anul trecut într-o peșteră lângă Ierîho par să fie mult mai importante pentru studiul istoriei decît manuscrisele de la Marea Moartă. Această afirmație a fost făcută de către Dr. Frank Moore Cross de la Universitatea din Harvard.

Aceste pergamene care se află în prezent la Muzeul Rockefeller din Ierusalim fac parte din arhivele din Samaria din perioada persană. Ele sînt scrise în aramaica folosită la redactarea cărții lui Ezra și sînt dintre cele mai timpurii documente descoperite în Palestina.

SENSUL SACRIFICIULUI

Urmare din pagina 1

pină la capăt credinței sale, chemării destinului său.

„Și s-a sculat Avraham în zorii zilei și a pus samarul pe osîrul său și a luat pe doi robi ai săi și pe Ithak, fiul său, și a spart lemne pentru arderea de tot și a pornit și a venit la locul pe care i-l-a arătat Dumnezeu” (22:3) Trei zile a durat drumul spre locul sacrificiului, trei zile de urcuș, de totață dăruire pe altarul idealurilor sale. Și numai în ultimul moment, atunci cînd brațul tatălui apropia cuțitul scîlpitor spre gîtul fiului mult iubit, numai în ultima clipă, încercarea lui sîrșit. Căci Dumnezeu universal și abstract al lui Avraham, Dumnezeu care a proclamat caracterul sacru și inviolabil al vieții omenești, nu avea nevoie de trupul fiului său ci de credința sa și a urmașilor. Și această credință este atît de tare încît pe temelie ei poate fi durat edificiul religiei monoteiste, poate fi întemeiată o seminție nouă, care să supraviețuiască tuturor încercărilor.

Avraham este primul dar nicidecum singurul om care a trebuit să jertfească tot ce avea mai drag pe altarul credinței sale. Istoria omenirii a consemnat nenumărate drame de acest fel, care au zădărit conștiința lumii, înnobind-o și purificînd-o totodată. Căci în toate epocile spiritul de sacrificiu este cimentul care încheagă cărămizile, care face indestructibil edificiul civilizației umane.

Acesta este sensul simbolului cuprins în epizodul sacrificiului lui Ithak.

„SI A PORNIC AVRAAM DE ACOLO SPRE PLAIURILE DE MIAZAZI...”

Bereșith, 20:1

Pictură de Lilien

ABRAHAM

Din istoria Comunității evreiești din Ploiești

După date certe evreii au fost stabiliți în Ploiești încă de la sfîrșitul sec. XVI.

În biserica din valea Orlii, aproape de Bucov (se pare că această comună a constituit o străveche vatră a orașului Ploiești) se găseau pe la începutul secolului XX o serie de pietre de mormînt ce proveneau din disparutului cimitir evreiesc din acele locuri. Pietrele cu inscripții ebraice, poartă date situate între 1719—1740. De altfel se știe că înainte cu 20 de ani de stabilirea primului cimitir evreiesc, cei decedați erau transportați la Buzău spre înhumare, așa cum se obișnuia în toate comunitățile evreiești restrinse care nu aveau un cimitir propriu.

La 17 iunie 1818 bresla Evreiască a cumpărat de la locuitorul Ionită Geantă un loc de două pogoane și jumătate, situat în marginea orașului, pentru a înființa un cimitir. Acest cimitir, situat în ceea ce ulterior a devenit strada Vlad Tepeș, nu mai era folosit la sfîrșitul secolului al XIX-lea, cînd a fost înființat cimitirul din cartierul Vișoara.

La începutul secolului al XVII-lea evreii din Ploiești și-au clădit prima sinagogă pe drumul Buzăului, denumit mai tîrziu Calea Poștii; urmele acestei sinagogi se mai puteau distinge pînă la începutul sec. XVIII. Pe la mijlocul sec. XVII, evreii au început să se mute și să se stabilească în str. Vlad Tepeș (care de altfel a și purtat un timp numele de str. Israelită) și în anul 1780 și-au clădit în această stradă o sinagogă, denumită la început Sinagoga Veche, și apoi Sinagoga Mică. Această sinagogă a fost restaurată în anul 1891.

Pe la sfîrșitul sec. XVII, populația evreiască începuse să se mărească și deveni necesară clădirea unei sinagogi mai încăpătoare. Clădirea Sinagogii Mari a început pe la 1794—1795 adică la cam cincisprezece ani de la terminarea sinagogii mici.

Sinagoga Mare a început a fi construită în paianță și a stat nedeterminată cîteva decenii, pînă la 1842, cînd enoriașii luară hotărîrea de a o reclădi, așa după cum indică piatra de pe frontispiciul sinagogii; reclădirea s-a terminat în anul 1844. La începutul sec. XX, sinagoga avea nouă Sului ale Ie-gii și o bibliotecă ebraică.

Existența evreilor spanioli în Ploiești este semnalată cam pe la începutul secolului XIX, adică în jurul anilor 1805—1806.

În anul 1807 evreii spanioli încep clădirea unei sinagogi pe locul care se afla în curtea lui Ilic Iosef, din fosta str. Mihail Kogălniceanu. În 1834 s-au născut o serie de diferențe între proprietari și arendașii locului, diferențe ce au fost apănate, așa cum rezultă din actul intervenit între părți și legalizat la judecătoria de Prahova sub nr. 24/1838. În anul 1854 sinagoga a fost

transformată într-o sinagogă mai mare și a fost închiriată meseriașilor evrei pentru a le servi drept casă de rugăciune. În 1895 evreii spanioli au început să-și clădească un templu imponent care a fost înscris în 1899; sinagoga nouă clădită se afla pe fosta str. Concordia.

Alături de fosta sinagogă spaniolă, ulterior devenită sinagogă meseriașilor, se află o mică sinagogă care la începutul sec. XX mai purta numele fondatorului său, Itzeles. Această sinagogă a fost construită în 1834. Data înființării societății sacre „Hevra Kedoșă” la Ploiești nu este bine cunoscută. Ceea ce se știe cu precizie e că în 1830, evreii de rit spaniol s-au adresat Marelui Rabin din București, cerînd să se constituie într-o comunitate separată de a evreilor așkenazim și să li se acorde dreptul de a avea „Hevra Kedoșă” proprie.

Tribunalul obștei evreiești din București, compus din Marele Rabin, Marele Staroste al Breslei Evreilor și Eforii societății sacre din București, au respins cererea evreilor spanioli, acordînd acestora numai dreptul de a avea „ruclimi” (spălătorii) deosebiți, impunînd în același timp acordarea de drepturi egale tuturor membrilor obștei evreilor din Ploiești.

După cum se știe baia servește evreilor credincioși nu numai ca instituție igienică ci și ca o instituție religioasă. După unele indicii se pare că prima baie „mikva” a funcționat în curtea celei mai vechi sinagogi din Ploiești, și anume sinagoga din Calea Poștii. Despre o a doua baie există date sigure; ea a fost instalată în curtea sinagogii

DIN ANII NEGRI

Supraviețuitori și martori oculari povestesc...

Doctorul Maurițiu Berner din Ierusalim a declarat la procesul din Frankfurt al celor 22 nazisti din conducerea lagărului de la Auschwitz, că cei doi copii gemeni ai săi nu fust oferii de către acuzatul Kapesius doctorului Mengele, pentru experiențe. Acesta i-a refuzat sub cuvînt că nu sînt absolut identici. Ca urmare, ei au fost trimiși în camera de gaze, împreună cu mama lor.

Un supraviețuitor al lagărului de la Treblinka, Robert Levy, a declarat la procesul din München al fostului general S.S. Karl Wolf că nazistii au ucis în acest lagăr 15.000 oameni zilnic. Levy a reușit să se mențină în viață grație faptului că a putut să jure mincarea cinelui unui ofițer S.S.

La același proces, Rala Kogan a descris munca ei la biroul de registratură a departamentului poliției al lagărului din Auschwitz, unde a lucrat fiind deținută. Ea a spus că în primul an cînd a început să lucreze în lagăr a înregistrat peste 50.000 de morți.

inci din str. Vlad Tepeș și a funcționat fără întrerupere se pare pînă în 1857, cînd a fost clădită o baie mai modernă pe fosta str. Concordia.

În sinul obștei evreiești din Ploiești au existat și o serie de societăți sau asociații de mai lungă sau mai scurtă durată. În anul 1818 s-a înființat un Talmud Toră care nu a funcționat multă vreme. Tot o existență efemeră a avut și societatea meseriașilor, Poalei Te-dek, care a luat ființă în 1875. În 1877—1878 s-a fondat societatea Ariel, care a funcționat timp de un deceniu; societatea avea scopuri filantropice și culturale. În 1885 s-a întemeiat societatea „Rominizarea” care urmărea să pîndire limbii romine printre evrei. În decembrie 1904, meșteșugarii nemulțumi de administrația societății sacre „Hevra Kedoșă” au înființat societatea „Hesed și Emeth” pentru ajutorarea membrilor în caz de boală și deces.

Către sfîrșitul sec. XIX s-au fondat în Ploiești și două școli evreiești: Școala de băieți „Luca Moise” și școala de fete, Școala de băieți a fost realizată în cea mai mare parte din donația lui Luca Moise care se stabilise în Ploiești prin 1840, venind din Rusia; în această școală se preda după programa școlilor primare ale statului, fiind prevăzute în plus și limbile ebraică, franceză și germană.

Printre marii oameni de cultură ieșiți din mijlocul obștei evreiești din Ploiești, se află și David Emanuel, unul dintre întemeietorii școlii matematice românești și cunoscutul filolog Lazăr Șăineanu.

S. LEON

OCTOMBRIE 1964

תשרי - תשרי חשון תשכ"ה

ETROIGHIM ȘI LULAVIM

Toate comunitățile evreiești din țară, sinagogile și clericii care au cerut, au căpătat și în acest an arba minim (fructele rituale) necesare serviciului religios de Sucot. Federația Comunităților Evreiești (M.) a îngrîșit ca nici o cerere să nu rămînă nesatisfăcută.

LIVIA SCHREIBER

La Arad a încetat din viață Livia Schreiber, care a fost timp de mulți ani secretara Comunității evreilor din acest oraș. În activitatea ei, defuncta a dovedit devotament pentru instituțiile comunității, înțelegere pentru problemele culturii și blîndețe față de toți cei în nevoie. Ea și-a câștigat simpatia și admirația credincioșilor, care au condus-o în număr mare la locul de veci.

Fie-i amintirea binecuvîntată!

IDEL BERCOVICI

S-a stins din viață Idel Bercovici, în vîrstă de 77 de ani. Defunctul a fost un participant activ la cursurile talmudice de la „Chevra Sos” din București, un devotat enoriaș al Templului Coral și o figură apreciată în lumea religioasă evreiască din capitală.

Fie-i amintirea binecuvîntată!

Abonați-vă la „Revista Culturii Mozaic”. Prețul abonamentului de lei 5. — pe 6 luni, sau lei 10. — pentru un an, se poate expedia prin mandat poștal pe adresa: Federația Comunităților Evreiești (M.), str. D. Racoviță nr. 8 (raion 23 August) București.

stiri

CHEMAREA SAHULUI PERSIEI

Sahul Persiei a invitat evreimea din toată lumea să se asocieze la apropiatele festivități pentru aniversarea a 2.500 ani de la stabilirea Imperiului iranian de către Cyrus cel Mare. Invitația a fost predată dr.-ului Henri Rafael Gold, savant din New York, care a fost primit în audiență de șah. El a fost rugat să transmită această invitație Congresului Mondial Evreiesc.

După cum se știe, Cyrus ocupă un loc de seamă în istoria evreilor, deoarece el ar fi favorizat reînnoirea lor în Palestina, după robia babiloniană.

DISPUTA ÎN JURUL UNUI NOU TEMPLU

La Chicago a fost inaugurat un nou templu în jurul căruia se poartă vii discuții. Templul, o clădire monumentală din oțel, beton și sticlă, a fost construit după proiectul unui arhitect evreu din Japonia. În timp ce conducătorii templului susțin că e cel mai mare lăcaș de rugăciune de la distrugerea celui de al doilea templu din Ierusalim, alții îl critică, considerând că amintește de o pagodă.

2.000 ANI DE VIAȚĂ EVREIASCĂ LA ROMA

La Roma a avut loc o festivitate consacrată împlinirii a două mii de ani de existență a comunității evreiești din acest oraș. Cu acest prilej a fost deschisă o expoziție cuprinzând diferite documente despre istoria bi-milenară a acestei comunități.

ULTIMA CALĂTORIE A VICTIMELOR

Trupurile a 199 de evrei bulgari care și-au găsit moartea în valurile Mării Negre, în anul 1940, pe cînd încearcă să se salveze de prigoana nazistă, au fost scoase din fundul mării și transportate în Israel, unde vor fi îngropate.

TEMLU DE PE VREMEA REGELUI DAVID

Cu prilejul unor săpături arheologice efectuate în Israel a fost descoperit un templu datînd din perioada regelui David. Această descoperire arheologică are o mare însemnătate istorică.

Eoreu mexican la intrarea în sinagogă

CEA MAI VECHIE COMUNITATE EVREIASCĂ DIN MEXICO

În Mexico cea mai veche comunitate evreiască, alcătuită din 5 familii, datează din secolul XVI, de pe vremea lui Cortez. Comunitatea dispune de 2 sinagogi.

UN TABLOU AL LUI BENZION BENN

Municipalitatea orașului Paris a achiziționat lucrarea „Omăgiu Parisului”, un mare tablou al pictorului evreu Benzion Benn, celebru pentru ilustrațiile sale de Biblie.

Pinza a fost expusă într-unul din saloanele de onoare ale primăriei din Paris.

ALEGAREA ȘEF RABINULUI AFRICEI DE SUD

Rabinul B. M. Casper, Șef rabin al comunităților unite evreiești din Johannesburg a fost ales Șef rabin al Federației sinagogilor din Transvaal, statului Orange și Durban.

BORMAN A FOST VĂZUT ÎN PARAGUAY

Dr. Fritz Bauer, procurorul general al orașului Frankfurt a primit o scrisoare din Paraguay prin care este informat că Martin Borman, fostul adjunct al lui Hitler, trăiește în republica sud-americană.

Sesizarea i-a fost trimisă de către un necunoscut din Paraguay care adaugă că Borman a fost văzut în Asuncion, capitala Paraguayului, împreună cu Josef Mengele, medicul șef criminal al lagărului de la Auschwitz.

Dr. Bauer a declarat că sesizarea primită îi întărește convingerea că Borman a scăpat din adăpostul lui Hitler în mai 1945 și că a fugit în America de Sud.

Procurorul general a majorat de la 20.000 la 50.000 mărci premiul ce va fi acordat celui care va furniza informații ce vor duce la arestarea lui Mengele. Un anonim oferă de asemenea un premiu de 10.000 mărci, în același scop.

ORATORIU LUI IGOR STRAVINSKI

În cadrul festivalului de muzică de la Ierusalim a avut loc premiera mondială a oratorului „Abraham și Isaac” a celebrului compozitor Igor Stravinski. După cum a declarat compozitorul, această lucrare poate fi executată numai în limba ebraică, deoarece muzica a fost compusă în ritmul propriu acestei limbi. În cadrul festivalului, Stravinski a dirijat o altă lucrare a sa — Simfonia psalmilor. Concertul a avut loc în amfiteatrul roman din Cesarea, recent restaurat.

ÎN MEMORIAM...

La Ostrowe Mazowiecki, în Polonia, a fost dezvelit monumentul închinat memoriei celor 5.000 evrei uciși de nașiști în acest oraș în timpul ocupației.

O NOUA DISPUTA ÎNTRE SAVANȚI ASUPRA MANUSCRISELOR DE LA MAREA MOARTA

O nouă dispută s-a iscat cu privire la data și autorii manuscriselor descoperite în 1947.

Disputa a fost provocată de un articol publicat în revista „Commentary” de către dr. Cecil Roth din Oxford, care atribuie aceste manuscrise sicarilor, grup extremist al zeilor care au luptat împotriva romanilor în războiul din anii 66—73 e.n.

Această teorie este contestată de către dr. Sidney B. Hoenig, Pinkos Churgin, profesor de istorie la Yeshiva University. Într-un articol publicat în „Journal of Biblical Literature”, dr. Hoenig califică aceste argumente ca „neconcludente”.

Potriviți dr.-ului Hoenig, manuscrisele ar fi din perioada medievală și ar avea afinitate cu literatura karaită (Karaii au fost o sectă din sec. VII).

El își bazează teoria pe întrebarea anumitor termeni din sururi între care „Talmud B” și „Brit”, citind faptul că Talmudul a fost compilat abia în secolul V iar întrebarea cuvintului Brit pentru circumcizie a început numai după învățăturile antinomice ale lui Paul.

SITUAȚIA EVREILOR DIN CONGO

2.500 familii evreiești locuiau acum 5 ani în orașele Leopoldville, Stanleyville și Elisabethville. Evenimentele ce au avut loc de atunci în Congo au dus la consecințe tragice pentru aceste familii. După informații primite recent, în această țară au mai rămas 300 evrei, a căror situație este precară.

A MURIT SCRITORUL ABA GORDIN

A încetat din viață, la vîrsta de 77 de ani, poetul și scriitorul Aba Gordin, autor a numeroase opere literare, filozofice și de istorie a culturii.

Gordin s-a născut într-un tîrg evreiesc lângă Vilna, a trăit mulți ani în S.U.A. și a încetat din viață în Israel, unde a locuit în ultimii ani.

ÎN PEȘTERILE DIN MUNTII IUDEI

de I. KATZENELSOHN

Colaborator științific al Institutului pentru popoarele asiatice al Academiei de Științe a U.R.S.S.

pirălia oprită urmărirea colegii profesorului Cross felul cum acesta desfășura rînd pe rînd cele șapte pecete. Cu o pensulă fină, pergamentul fu apoi umezit cu mare precauție, ca să nu se pulverizeze atunci cînd va fi desfășurat. Cu atenția încordată fu apoi desfășurată prima parte... Nici un text. Al doilea, al treilea... Pergamentul era necris. Deabia după ce fu desfășurată a șaptea pecete se ivi un text scris cu litere arameice. Cîrind deveni limpede că documentele fuseseră ascunse în peșteră de refugiați din Somron, atunci cînd ostirile victorioase ale lui Alexandru Macedon au ocupat orașul, în anul 331 î.e.n., înăbușind răscola ce se dezlănțuise împotriva guvernatorului Andromac.

Era necesar să se găsească peștera. Pentru aceasta fură de mare ajutor călăuzele din tribul de beduini tamir. În decembrie 1962 arheologii găsiră acolo fragmente de schelete omenești, unele din bronz străvechi și cioburi de vase din perioada romană.

Luminîndu-și calea cu lanternele, cercetătorii pătruseră în peșteră. Cînd mergînd, cînd tîrîndu-se, aproape sufocați de duhoarea insuportabilă a lilieciilor, savanții reușiră să străbată o porțiune de 65 metri și să ajungă la locul unde arabii găsiseră pergamentul. Aici arheologii se opriră: s-ar putea ca sub maldărul de murdărie adunat aici, care trebuia cernut cu cea mai mare băgare de seamă, să se afle și alte documente nevădate în seama! Strecurîndu-se printr-un gang arheologii pătruseră într-o încăpere ciudată, de tavanul căreia se aflau agățate legiuni de lilieci, care-i întîmpinară pe vizitatori cu țipete stridente. Șase galerii se desfășeau din acest loc. După ce străbătură vreo 30 de metri pe una din aceste galerii și dădură de oase de oameni și de cioburi de vase de ceramică, arheologii făcură cale întoarsă, nemaiputînd suporta duhoarea.

În fața lor se puneau acum probleme ce păreau de nerozolvat: cum să transporte unele într-un loc pe unde nici asinii nu pot

trece? Cum să-și astîmpere setea, țînînd seama că cel mai apropiat izvor se afla la o distanță de opt kilometri? De unde să ia muncitori, deoarece seceta cumplită din aceste locuri i-a gonit pînă și pe beduinii din tribul tamir? Unde să-și întindă corturile, țînînd seama că nu se afla nici o porțiune de teren neted? Cum să se apere de duhoarea îngrozitoare din peșteră?

În cele din urmă obstacolele fură învinse.

Apa fu transportată în saci. Corturile fură ridicate pe versanții munților, în ciuda faptului că oamenii puteau fi în orice clipă striviți de o slăncă ce s-ar rostogoli la vale, sau înecați de torrentul ce s-ar forma în caz de ploaie. Cît privește duhoarea, nu era nimic de făcut și deci trebuia răbdată...

Săpăturile începură la locul unde fusese găsit pergamentul. Încă în prima zi a lucrărilor, arheologii reușiră să adune 14 coșuri cu cioburi de ceramică, ce data din anul 330 î. e.n., oseminte omenești și resturi de veșminte. În zilele următoare fură descoperite alte documente care nu mai lăsau loc pentru nici o îndoială că pergamentul cumpărat fusese găsit în acel loc. Arheologii descoperiră apoi 35 schelete de lemei și copii, numeroase veșminte — multe din ele cu ornamente brodate — resturi de alimente: curnale, măsline.

O atenție deosebită acordară arheologii saltelelor de paie. Arabii care intraseră cei dintîi în peșteră le-au povestit că pe aceste saltele se aflau aproape 300 schelete. După toate probabilitățile, erau osemintele refugiaților din Somron care se ascuseră în această peșteră. Se pare că ei fuseseră descoperiți de soldații lui Alexandru Macedon și uciși prin asfixiere după ce refuzaseră să iasă din peșteră pentru a fi luați prizonieri și apoi vinduți ca sclavi. În mod sigur toți au pierit odată, în urma unei întîmplări tragice.

Arheologii scotociră apoi una din peșterile învecinate. În ea găsiră obiecte din bronz și ceramică, datînd din mileniul al doilea dinaintea erei noastre. Într-unul din vase se aflau hoabe de griu...

În acest fel au reușit savanții să descifreze încă o pagină a trecutului. Această pagină permite să se pătrundă adînc în istorie și să se afle alte aspecte ale războaielor purtate de Alexandru Macedon, războaie care au schimbat soarta lumii antice.

Din viața sinagogală

Simbătă 3 octombrie 1964 (Sabat Bereșit) a avut loc la Chevră Sas din București (sinagoga Avram Beer Zissu) inaugurarea noului ciclu de prelegeri talmudice pe anul religios 5725.

Eminența Sa dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen a ținut o prelegere talmudică (Tractat Bava Metzia folio 16) și a rostit apoi o predică despre: „Concepția iudaică despre început”.

În aceeași zi a avut loc la templul ESUA TOVA din str. Atena o masă de Salos-Seudot în memoria regretatului Iosel Feuerstein fostul președinte al acestui templu, membru în conducerea Comunității Eoreilor (M.) din București și conducător al comitetului pentru Talmud-Tora.

Simbătă 10 octombrie 1964 (Pericopa Noah) a avut loc la sinagoga „BEIT AVRAHAM” din București o masă tradițională (Salos Seudot), oferită de Eminența Sa dl. Șef Rabin, cu prilejul încetării kadișului în memoria mamei sale rabinerîn TAUBE ROSEN.

Au luat parte conducători ai comunității, clerici și efori de sinagogi, s-au întonat tradiționalele cîntece de Sabat (Zemirot), iar dl. Șef Rabin a rostit cuvînte din Tora.

Coreligionari: Pentru îngrijirea mormintelor scumpe, contribuții lunar la Comunitate. Numai cu sprijinul nostru, instituțiile de cult vor putea fi întreținute!

Sinagogile, Talmud Tora, băile rituale, cîmîtirea mozaice etc. trebuie susținute. Coreligionarii au datoria de a contribui lunar pentru acest scop.

ורע ועל דא חציו מתוך מספא דמינא וחציו מר מספא דשם-אלא, ועל ישראל לוי שלום אש-אילא דחיי, דאלו מתרה כשר, "והנה" כנסת ישראל נמשלה לונה ולכן אמרה היונה, דא נכסת יש-אל. לפני קבוצה רבשעי, היו ממונות מקורן כנות ומסורין בידך בודא יהיו מאילא דחיי, מספא דמינא ומספא השבו, ואי יהיו מתקוין כי מתחת התקבל ארצא דבר שאינו מתקוין.

חיובו על האחרוני הורה על
 גמר הכרז קהל' התמידים קראו
 בתל'הכות: כי יח' רצון.
 זה קרי קמל' כל המסובים ואחזו
 זה בידו זה ולקול נגון חסדי
 ישמח ברכבו כל עון סביבו ל'
 שאלו' שוכריו האדמונים. ואלת'
 שלא נאחזו ברקוד מתאו' כף ע'
 החיוקו כמנינה עד אפ' זת' ע'
 פים' כשפיתם רשובי זת' ישבו
 על מקומם. הנבאי' שמא חר'
 האדמוני הגיש כום יין ר'רבת'
 המון וכו'ות מים אחוהים
 והקול יצא, כל' תורת כל שם
 ישבו גם ככינו': ואז' ככינו' על
 הר' השחירות הגדול' מסבו ביתר
 שם מלחיוני' הנעולים.

סגנוני הנבואה

המשך מעמוד 8

ומה של הושע. אישיות נידוּם
בבגנו יחודם.

עמד הנביא ירמיה וחידיש
בעולם הנבואי יסוד — חדש,
ולו המציא סגנון חדש והגה
הגיון היסטורי, התקדמות את
מוצאים לא רגן ברעיוניו,
בעושר והתחשבות, אלא גם
בסגנונו: הוחל בסגנון חזק
המשותף לכל "נביאי האמת"
שקדמו לו וסיים בסגנון רג
סורי, שופר ועובר, כהנה
אשר לא יפסקו מימינו. אישיותו
על ירמיה אנו מכירים דווקא
ניחוד אותו והסגנון אשר
ידיש.

יחזקאל בן ברוך היה נביא
מסוג אחר, נבואתו היא לִי
סוד ודרוש. הוא המציא את
הסגנון הלימודי והדרושי.
יחזקאל לנו קצת נבואות מל
יחזקאל, שהן ציורי מלה
אבל אין הוצאות חסד פיוס
בצורה אפיקורסית, אלא הם
צאצא. הוא מלמד את העם
לימודי מוסר בדרושיו ולימודי
הטבע בציוריו. אפילו הפיוס
שדבריו הוא לימוד. זהו
סגנון מיוחד לנביא הנפלא,
שפסטימיון אריות מיוחדת.

מאוצר המפרשים

השך מעמד 8

אליו בדמות אִישׁוֹ, והוא התחבס
בְּחֶשֶׁק בְּרָד וּבִירוּתוֹ וּבְנִידוּתוֹ
לְקִיץ בָּתָם מִצִּוֹת הַנִּסְתָּת אוֹרְחָה
אֵכָל לִאֲמֹתָי שֶׁ לִּדְבַר לֹא קִיץ
אֵלָּא בְּמִשְׁחָבָתוֹ, וּבְרָצוֹ נִ
לָשֶׁבֶת, וְעַל הַצִּוֹת הָאֲרוּכִים בְּרָצוֹ
בְּרָצוֹ לִשְׁכֹּחַ שֶׁשִׁיטָּה לֹא תִקְרָא
בְּמִדְבַר וּבִישׁוּבֵהּ לִתְעֹדֵד לִבָּא.
וְהָא תַּסְבִּיחַ תְּהִלָּה בִּיחָד מִ
עֵשֶׂת הַתְּסִינּוֹת שֶׁל אֲבָרָה, כִּסְלוֹ
הַקִּיעוּהָ, אֵל אֵהוּ לֹא אֵהוּ
בְּרָצוֹ לִבְדֹּל וְלֹא מִבְּצִוֹתָיו וּבִפְעוּלֵי
לֹא וְלֹא בְּכֶלֶד שֶׁבִּסְתָּקוֹ לֹא נִתְקַן
הַדָּבָר מִשְׁעָשָׂה, אֵלֹא אֵל לִכְתֹּחֵהָ
לֹא אֵהוּ בְּרָצוֹ שֶׁל הַקִּיעָה שֶׁשִׁיטָּה
אֵת יוֹעֵהָ, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (רַמְבַּן
י"ט), אֲכַל כֵּן, קִיעוּהָ, חִרָל וְ
הֵיחָד כֵּל, בָּאֵת שׁוֹם מִצִּוֹת מִצִּוֹת
עֵשֶׂת כֵּלָּן, וְלִכֵּן לֹא תִקְרָא שֶׁל
אוֹרְחָה שׁוֹם מִצִּוֹת מִצִּוֹת עֵשֶׂת
לְקִיעוּת הַמִּשְׁעָשָׂה, וְהַיּוֹצֵר אֲבָרָה
שֶׁל שִׁיטָּה יְדוּי' לְקִיעַת הַמֵּלֶךְ:
כִּי הִנֵּה בְּעֵשֶׂת אֵל הַתְּרִישָׁה נֶאֱמַר
מִזְכִּירֵי לְדִירוֹתֵיהֶם בְּזִמְזִמָּתָהּ
עֲלֵיהֶם, לֹא אֵהוּ אֵל בְּרָצוֹ וְלֹא
זוֹת בִּיבֵר, וְלֹא הַתְּרִישָׁה בְּמִשְׁעָשֶׁה
וְהוּא הַקִּיעוּהָ הַשִּׁיטוֹת שֶׁל
פְּחִית הַפְּרָשָׁה וְסוּסֹת, הַנִּסְתָּת
הַזֹּהֲרֹת וְהַקִּיעוּת, הַלְהוֹדוּת
שֶׁהַקִּיעוּת אֵהוּ הַקִּיעוּת הַפְּחִית:
שֶׁל הַמִּשְׁעָשֶׂה הַזֹּהֲרֹת — הַתְּרִישָׁה
וְהַזֹּהֲרֹת, הַלְהוֹדוּת, וְהֵאן הַתְּרִישָׁה
כִּבְדָּה אֵל מִפְּחִית, אֵל אֲבָרָה אֵל
בְּרָצוֹ לְהַלְבִּישׁ הָרָצוֹן בְּמִשְׁעָשֶׁה
לְפִי מִשְׁחָבָתוֹ עַל כָּל פְּחִית, וְהֵאן
מִסְבִּיחַ אוֹרְחָה מִפְּעוּלֵי, וְהֵאן
הַקִּיעוּהָ מִגְּמֻשָּׁת מִשְׁעָשָׂה, אֲבָרָה
בְּצִוִּיחַ לְהַמְעָשָׂה קוֹבֵעַ עֲשֵׂה
הָרָצוֹן שׁוֹב.
(לְהוֹרֵת, וְלִמְעוּדֵי)

פון שולן און
בתי מדרשים

שבת דעם 3טן אָקטאָבער 1964
(שבת בראשית) האָט מען ביי דער
הברה ש"ס עון באַקומענעם (אין)
דער שול אַברתה בער יוסף) אָנ-
געהויבן אַ נײַעם לימוד אין ש"ס
פארן יאָר תשכ"ה.
דער ביי הולל דר. דוד משה
רוזן האָט געלערנט דעם שעור
(מסכתא בבא מציעא דף ס"ז)
און געהאַפֿט די דרשה: „בראשית
אין ייִדישן באַגריף“.

אין דעמזעלבן טאג האט מען
געפראוועט אין דער שול „ישועה
טובה“ פון אפענאדאס. א שילש-
טענדע לוצרן דעם פארשטאנד
בלענעם יוזאף מייערשטיין ע"ה.
דער ענוועועקטער פרעזידענט פון
דער שול, סימבליז יון דער וויר-
שער קהלה פון בוקארעסט און
אמירער טונעס קאסיסעט פאר
תלמוד-תורה.

שיבת דעם 10טן אקטאבער
1964 (פרשה נח) האָט דער רב
הגולל דר. דוד משה רויזן געגעבן
א שלש-סעודות אין דער שול
„בית אברהם“ פון בוקארעשט
צום פארפילן זיך פונעם קדיש
יאר נאך זיין מוטער די רביצין
סויביל רויזן ע"ה.

ס'האבן אנטווייל גענומען אַנזײ-
רער פון דער קהלה. בלייַ-קודש
און גבאים פון די שולן. מ'האָט
געזונגען זמירות און דער רב
הכולל האָט געזאָגט דברי תורה.

טעאטער-סעזאן 1964 - 1965

ם יידישן מלוכה - טעאטער, בוקארעשט

און זיין צווייטער-פידל. לויט
שלוס עליכם. דראמאטיזאציע
פון בענג פאפליקער. מוזיק:
ה. מארשאוויטש. דער ענטש
וואס האט גענוג דעם מיט
פאר די ארג. קאמערע פון
וויסאך עשטימוי. דער אפ-
טיס קוטש... לאנדוי. פון
זימאלישער ספעקטאקל פון
סאטירע און הומיר פון י.
בערג און מ. באלאן. מוזיק:
חיים שווארצמאן, פארדינסט
פולער קינסטלער, מיט יאקא
און אדמינו קאסאוו. רעד-
גאלדנער פאדעס (פון לאנד)
פאדנס לעבן און שאפן. פון
י. בערשאַוויטש. מוזיק: חיים
שווארצמאן, פארדינסט-
קינסטלער און א. גאלדאדני
סוביה דער מיליטער. לויט
שלוס עליכם. דראמאטיזאציע
פון בענג פאפליקער. מוזיק:
חיים שווארצמאן, פארדינסט
פולער קינסטלער. די דריי
גראַט-אפערע. פון בערשאַו-
וויטש. מוזיק: קורט וויי-
טווער קוראדאש. פון בערשאַו-
וויטש. מוזיק: פאול דעסא-
די צווייטער קאנען זי
פארשאפן פאר די אלע ספע-
טאקלען אקאדעמישע.
דער קאסע פון מעמאסער.

—

ליוויא שרייבער

אין אראד איז געשטאנען פאר
 ליווא שרייבער, וועלכע איז פאר
 יאר געווען די סקערעטאריין
 דער ארטיקער קה"ת. אין א
 אקטובער האט זי פארשטאנען
 בעסע, ארויסגעווישן שרייב
 צו די אכטמאנעט פון דער קה"ת
 פארשטענדעניש פאר די רע
 גיערע ענינים און גוטסקייט
 אלע נויטמאדארטיקע זאכן
 זיך דערווארפן ליבע און באה
 דערנעבן ביי די אנדערע
 וועלכע האבן זי באגלייט אי
 ברויסער צאל אויף איר לע
 בע.
 וואס איר אנדענק זיין
 בעסטעס

די שמחת-תורה סעודה

אי' זאל פון דער ביבליאטעק פון דער נאָר-שול האָט די קהלה פון בוקארעשט איינגעקאָרדט — ווי אין אלע יאָר — די שמחת-תורה סעודה. ס'האָבן אָנטייל גענומען די אָפּריער און אנגעשטעלטע פון דער פּעדראַצעי, פון די ייִדישע קהלות (און פון דער ייִדישער קהלה פון בוקארעשט, רבנים, שוחטים, חזנים, נבאים פון די שולן פון בוקארעשט, ממזדים א. א.).

ס'האָבן גענומען דאָס וואָרט: הרב הזכולל דר. דוד משה רזון, הרב י. נ. זלמן מיטגליד פון ועד הרבנים, הרב י. אלמולי מיטגליד פון ועד הרבנים און רב פון דער ספרדישער אַבֿטֿיילונג פון דער ייִדישער קהלה פון בוקארעשט, אדון. דינאל סג"ל פרעזידענט פון דער ייִדישער קהלה פון בוקארעשט און י. לאנגוויזס וויצע-פרעזידענט פון דער פאָרשול.

אין די דרשות האָט מען אונטערגעשטראָכן דאָס חשיבות פונעם יום־טוב פון פרייען זיך מיט דער תורה און די אידענטיפיצירונג פון דער תורה מיט דער מענטשהייטס צילן צו שלום און א בעסער לעבן.

ס'האבן געזונגען מערערע רעליגיעזע נגונים די שוואַסן
משה שטיינמעץ, זאנוול ראבינאוויטש און עזריאל קריינער,
דער איבער-חזן א. נאטאן, די חזנים שלום סויבל,
קאָנעסאָ, האַרני, א. אַברם און אייזיק דזשקאָווסקי.
א יום-טובֿליקע סיבה, אַ חבֿרעט און וואַרמע שטימונג,
פינלדיקע פֿערל פון אונזער אַראַלסער תּוֹרָה, ייִדישע
נגונים פול מיט חתיקות, דאָס איז געווען די געלונגענע
סעודוֹ פון מִשְׁמַח-תּוֹרָה וועלכע האָט געפֿראַוועט אין דער
יִבֿליאַקע פון דער נאָרשול, א יאָ באַווייזט עטלעכע אַן

טעאטער-סע
ביים יידישן מלוכה

פאסטן און פילאזאפיע וועט
שטאנען האט ארויסגעגעבן.
ער האט געשריבן וועגן דער
שטאנען פון ציפערן, אסטרא-
נאמיע וכדומה. ער האט אַן
געשריבן ארום 200 באנדן
און מיט זיינע ווערק האָט ער
שטענדיג אַרבעט צו די פאָרשונג
געוואָלט און גענומען
געוואָרן אין וועלטליכע אַקא-
דעמיעס און האָבן געפירט
צו דער נעמזא פון דער
טראַנס-מאָדערן אין אַנדערע
צייטן.

אויך דאָ וועט מיר דעם
מאָדערנען וויסנשאַפֿטלער
נאָרבערט ווײנער (1894 -
1964). זײַן פאָטער, לעאָ
וויער, אַ אימיגראַנט פון
באָליסטיקאַ איז געווען
דאָרעפּעטער פון טראַוועל
שפראַכן און האַרואַרד אוני
ווערסיטעט, און האָט שוין
דירט די יידישע קולטור און
ליטעראַטור. ער האָט אויך אַ
בערוועט אין ענגליש אַ צאָל
לידער פון מאָרס ראָזנפֿעלד.
דער זון, דר. נאָרבערט
וויער, אַ וויסנשאַפֿטלער האָט
פיל געארבעט ביים שאַפֿן
די מאָדערנע טראַנס-מאַטרי
וועלטלע זאָגט אונדז צו, צו
טראַנסט אויף אַין יידיש און
העברעיש באַזירט הימנים.

קאַרדאָווא באַערט דעם
אַנדענק פון רמב"ם

דער אנדעקס פון רמ"א
אלס מעדיציןער, רעליגיוז
פארשער און פילאזאף, א
באקאנטער געזונטס-אקטיוויסט
אין א ר"י געזעלשאפט
וועלכע זענען דאָרט אינגע-
אָרדנעט געוואָרן. ווי באַזאָגט
איז דער רמ"א'ס געזונט
וואָרן אין קוראָראָ.
די צערעמאָניעס זענען אָפּ-
גאָנגען מיט געזונטן דורך דעם
אקאדעמיע פאר וויסנשאַפֿט
און דעם הילף אין זי אומ-
גענומען 500 פראָצענט
פון ארבעטסטייע, ענגלאַנד
אמערקע, איטאַליע, שפּאַן
און ישראָל.
עס איז איין אַנטהאַל-
טענדיג אין קוראָראָ און
מאָנומענט צום זכר פון דעם
משה פון מיטן.

געפונען נישט-
פארעפנטלעכטע
זייטלעך פון
אנא פראנקס
טאגבוך

אין ישראל-פארלירן אויף דער וועלט-אינסטעלונג אין
נייאַרקס זענען י' טעג אינסטעלונג געווארן צוויי נישט
וויסנדיגע לעכטע זייטן פונעם מאָנאַט פון אומ פראַקציע.
צוויי וועטלעך זענען דורך אומ פראַקציע געשריבן געווארן דעם
5טן מיי 1944 יאָר. זי האָט עמעסלע אין פאַרש פון א בריוו
געשריבן צו איר פּאַסטער: "מיר דאכט זיך, אז זי דער-
וואַרטט וועלכע עס איז דערשטעלונג פון מיר. אַס האָסטו
זיך ווי ביסט נישט צופרידן פון מיר. ווייל זי האָסט דער-
וואַרט פון מיר אז מער אינגעלאפענע אייפירונג, איז ווייט,
און וויילס איז זאל זיך פיינטלעך אויף זי עס דארף זיך
14-אָרץ פּאַסטער. און אַס איז דער דאָקטער פיינט-
לעכטע איז זיין סתות. זי קאָנט נישט און פאַרש נישט
[פאַרש] זיך צו מיר ווי אז 14-אָרץ מידל, ווייל אלע
צוהר, וואָס איז האָב איבערגעלעבט האָבן דעם, וואָס איז
יִקרן. איז וועל זיך נישט פעלן זיך איין, וואָס איז
זיך געטון און וועל מיר דאָס, וואָס איז, האָלט פאַר מענטשן

א מאשין וואס וועט טראכטן
אויף יידיש און העברעיש

אויף דער העלסאוישטעטלונג אין ניו־יאָרק

ענטפערן אויף די שאלות וואָס דער עולם וויל שטעלן, און דערנאָך געפונען זיך דאָס אַרױסגעלעפער וועלכער דער צײַטל אַ ביז אַינצם האָט מען געטאָפּן אײַן ווערטער־בױך פון צוויי הונדערט סיגורט ווערטער; און נאָך דעם ווער שטענדיג אַיבערזעצט די מאַטעריעלע ווערטער אין ענגליש, די וויסנשאַפֿטלעך גרייט צו פאַרלעבן ווערטער־בױכער אויף פאַר אונדערע שפּראַכן.

פּרעסע מען: און 1901.

און העברעיש אויך?

יֵאָ, אויך פון 1901.

העברעיש וון 1901 אלע לשונות וואָס איר זעט דאָס אויף, ווייסע קעסטלעך, נעפער דער אַרױסגעלעצער, נאָך נישט אַזוי גיט. און פּראָטע קאָן פאַרױרקלעכט ווערן נאָך אַ סך צענדליקער יאָרן.

אָנגעהויבן האָט מען מיט בראַשׂית, מיט די אָנהייבן אונדזער וועלטלעך און אַרבעטן איר מען דאן צו יענעם ברייטן פון. ווײַה באַהר הייַם.

א באַזוך אויף דער וועלט — אויסשטעלונג אין ניו־יאָרק און פאַרבונדן מיט אסאך איבערזעצונגען. אַסאך פאַרױלעגט זעט מען פשוט פאַרײַפּאַסט, אַסאך לעשל און פאַרױלעגט נר. 112 זעט מען אַ פאַרײַפּאַסט וואָס פירט דעם עולם אין אַ רײַזע דורך אַ סטעל אין וועלכן דער צײַט שטענדיג באַקאנט זיך מיט דער אַנטיקױטעט פון דער וועלט פון אַרױסלעבן צײַטן ביז הייַנט, דאָ זעט מען דעם עבר, אין פאַרױלעגט נר. 130

הייַנט דער וואָסנער־אַל־מאַטעריעל מיט אַ רײַזע אויף דער קאָנפֿעס מיט די נערגליכענע נאָר אין קאָנסטאַנטאַנאָפּאָל און אונטערן וואָסער און געניס מיט אַ בילד פון דער שטאָט אין דער צוקונפֿט. דאָ זעט מען דעם עתיד.

וואָס דעם וואָס דער פאַר־וועלטער פון דער אויסשטעלונג, דאָבערט מאָזעס געט ווייזט צו דעם עולם צו די שפּאַרן פון די דערמאנטע אַנטיקױטעט פאַרױלעגט.

אין דעם וואָס דער צושויער
האָט אַ ביסל דעם אָמט,
קומט מען צו דעם זעקסטן
פאָליצאָן וווּ ס'געפונט זיך
די מאַסין וואָס טראַכט.
אין דעם פאָליצאָן געפונט
זיך אַ פראָמידע פון ווייטע
קעסטלעך מיט בילדער פון
ביכער, צייטונגען און זשורנאַלן
צו צענדליקער שפראַכן.
אין אַם דער פראָמידע קאָן
מען זען דעם מעקסט פון אַ
״דייטער צייטונג, טעלעכע
מעקסטן פון העברעישע צייט-
ונגען און אַיך אַ סידור.
דאָס סידור האָט צוגעגרייט
הרב בן ציון באַקסער.
זעבן דעם פראָמידע פון
די צענדליקער שפראַכן שטייט
די טראַכט-מאַשין אין איבער-
זעקטן פון רוסיש און ענגליש.
אָפּן דעם מאַשין האָט נאָך נישט

צייט-שפייגל

רב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א

פראגמענטן פון דר שות

ס'ר גיב דא איבער אייניקע אויסצוגן פון די ימים נוראים
און שבת שבוה — דרשות

„קהל זאג זיך פארזאמלען“

(די דרשה איז געהאלטן געווארן שבת-שבוה אין דער מלכות-
שול פון בוקארעסט)

„הקהל“ — פארזאמל דאס פאלק, דאס איז דאס פאר-
לעצטע נעכטס פון די תרי"ג מצוות אין דער סדרה וואס מיר
לייענען דעם שבת. משה רבינו גיט זיך אפ חשבון, אז די
נאנצע תורה, מיט אלע אירע עשישע נעכטס, קאן נישט
האבן קיין לעבנס קראפט אויב זי ווערט נישט געלערנט פון
נאנץ קהל. דאס יידישקייט איז קיינמאל נישט געווען קיין
ענין פון א יחיד, נאר שפעטדיק געבליבן געבונדן צום גע-
וועלטלעכען גוים, צום דעת הקהל. דער מיין — דאס
באשיליקן פון לכל הפחות צען מענער בארעכענט געווען
די תפילות, וואס זענען כמעט אלע מסודר אין לשון רבים,
אלין וואס פון די תפילות האט אלס ציל ארויסצוגיין
רייסן דעם יידן פון איוואלדיקע אים אריינברענגן אין
צבור.

אין דער אמת, ווי וואלט געקאנט א פרומער ייד
מקיים זיין זייער מצות אנדרעש ווי צווישן און איינעם
מיטן כלל ישראל? כשרות, פראווען ימים-מסכים, די וויכ-
טיקסטע מצוות פון זיין לעבן (ברית-מילה, כר-מצוה, חופה,
קבורה) דאס אליין וועט פאר כצבור.
לדי שבע פון תשרי זענען מען פון „הקהל“ פון צוגויפ-
זאמלען דעם קהל. שבת שבוה, איז לייט דער פראוויצע פון
אנדערע קהלה, ווי פון פיל אנדערע, דער מאג אין וועלכן
מיר, מנהיגים רביינים, די רעליגיעזע אידישע-מוצנים,
רבנים און שוחטים, כלי קודש, נבאים און כעלי-בתיים פון
די שולן שרעפן זיך ווידער; אלע קומט איר אהער, אין דעם
מסגרת וואס פארמאכט דעם גאנצן פונעם גרויסן גאון
מלכים וואס, כרי צו הערן דאס תורה-ווארט, כדי מ'זאל
זיין דעם רוח פונעם נביא און דער הינטיקער הפסוקה,
„שבוה ישראל“, „קער דיר אום ישראל“.

אייער חוב איז צו שטיצן דעם אינשטענע פון דער קהלה
כדי אפצוהאלטן אנדערע מסורות אין אלע פרישים פון
אנדערע אמונה. די קהלה ראר איר, נארט נישט אפ אירע
דערווארטונגען. אמונישע נישט אייערע בריווער. העלפט זיי
אין דעם „הקהל“, אין דער מי צו בלייבן אין דער קהלה.
אזוי ארום וועט איר קיינס זיין דעם לעצטן נעכטס פון
דער תורה, וועלכן מיר לייענען אויך דעם שבת, וועה
כתוב; „איר וועט אויך אריינשרייבן נאך א בלאט אין דעם
גרויסן ספר וועלכעס מ'האט געשריבן אומצויליעק דורות
אין משך פון יאר-הונדערטער און יאר-הונדערטער, וואס זענען
פארנאמען, איר וועט אויך צוגעבן נאך א קאפיטל צו דעם
ספר פון כלל ישראל און אזוי ארום וועט איר האבן דאס
רייטסטע, דאס איידעלסטע, דאס געבעסטשע געפיל: דאס
געפיל פון דערפאלגן חוב.“

דער געטלעכער גאון

(די דרשה צו כל נדרי, אין באר-שול)

געטלעכע קלאנגן הילן אונזר א"י. אן אייביק ליד שפאנט
דורך די וועלט און אס דעם פערלעכען מאמענט. עס שפעלט
זיך אפ אין אלע אנדערע בתי-מדרשים וואס זענען פארלא-
זן אלע תפוצות, אויף אלע קאנטאנענטן. זיינע אקצענטן
ברעכן אויף דאס הארעטשטע הארץ, רינגען אירן דורך
דעם גאנצעם פון גלייכנעם, צעבלאזן אונטער דעם אש פון
דאס געטלעכע לעבן וועלכעס הייליקן פונק פון דער אמונה,
וועלכער שפילט ערנען, ווי קיינער ווייסט נישט. „דאס פיג-
טעלע ייד“, דער אייביקער סימבאל פון דער צוגעהערדיקייט
צום „גוים“, כאפט ארום אלע הערצער, רעגט זיי אן,
רופט זיי, אויסצוהערן דעם צארטן גאון — כל נדרי.

אין כל נדרי הערשט פון דאס פליכטע פון די פארנאמען,
פון די „עבריים“ וואס האבן זיך, כלומרשט, אפגעוואשן פון
דער תורה, און וועמען דער אייביקער פונק פון כל נדרי, דער „על
דעת המסוב“, דערלויבט זיך ווידער צוזאמענצונעמן מיט קהל.
אין דרויסן, אפ די גאסן פון בארעצלאגע און פון מארדיר
האבן געלויבעט די לייט פון דער אינזידזשיע, די אומא-
דאעס האבן געברענגט, און געווארט אפ די קרבתן זיי צו
פארצייגן. און איינוווייניק, אין דער אוראלטער שול, האט מען
געשפילט מיט אן אומגעפארפאכט פון שרעק און ווייטיק,
דאס ליד פון גלויבן, דאס ליד פון גרענעצלאזער מיישאפט
צו גאס און צו די בריווער — כל נדרי.

דאס וויינערשטע פון די קרוינים ברעכט אויס מיט אפא-
נישט פארנעמערשט קשויו דרינגען אירן צווישן די פסוקים
פון דער תפלה, און פארלאזן זיך אפ די פליגל פונעם ליד,
וועלכעס רארט זיך ארויספארלאזן אהין, אויבן, צום כסא הכבוד,
ווי ווערט אומגעבט דארף געזענען יושר, יעדער פון דארף
געזענען א מיישיס.
כל נדרי, דאס ליד וואס רייניקט די הערצער, לעבט אייביק
און יעדעס יאר דערמאנט עס א שטערלעכע עבר און פרא-
קלאמירט די אפגענונג אויף א ליכטיקער צוקונפט, לינדערט
די ליידיג און וועקט אידעאלן. פון זיין גאון מירפט הייליג-
קער באזאמל און דער זאפט פון א ניי לעבן. לאמיר זיך

קוויטן מיט זיי מיט אומשטילבארן דורשט און זיי אפהייבן
„מיום כפורים זה, עד יום הכפורים הכא עלינו לטובה“.

יזכור...

(די דרשה פון יום כפור אין באר-שול)

„אלה אוכרה“ דער פיוט דערמאנט היינט דאס מראנישע
קאפיטל פון די עשרת הרוגי מלכות, מנהיגים פון ירנאס
אין דער צייט פון אדריגוס, — „די צעדרען פון לבנון, די
רייזן פון דער תורה“ ווי וואסער האט מען פארנאסן זייער
בלוט און מ'האט זיך דאן אויסגעמישט מיט דער אומגע-
ליכער צאל פון עקרות וועלכע זענען געפאלן א קרבן פון
דער שווער פון די דויטשישע לעגיאנען.

א מאדעם תירוצ האט אויסגעפונען דער תלן כדי צו
געבן א שיינן רעכענאריסטיקונג צו זיין רשעות. פלוצים
האט אים באפאלן דער ווילן צו יושר, צו באשפראכן פאר
עבירות איבער וועלכע מ'זענען אריבער יאר-הונדערטער. אדריגוס
האט זיך פלוצים ערמאנט אז די בני יעקב האבן פארקויפט
זייער ברודער אלס שקלא, אלס האט אים אונגעכאפט באם
הארץ יוספס דראסע, האט ער צוגענומען שטעלט א בית-דין
און באשלאסן צו משפטן די צען רעסעס תלמידיו תלמידי
פון זייער ווילן, פאר דער כלומישער זינד וואס זיי זאלן
האבן באאנעט, צוריק מיט מיונמער יארן.

די דויטשישע קאמפאניסט האבן זיך געבאדן אינעם בלוט
פון די פעלקער וואס זיי האבן אונטערגעבן. די לענינאנען
פון ברענע פון פיבער האבן פארברענט בליענדיקע מענטש-
לעכע ישובים. מייכן בלוט און שרען האבן באגלייט זייער
מארגן קיין מחר. ריוועק שטאלאטשערק זענען געווען די
פרומע פון זייער זינד, און אפ ער פון האבן זיך זיך אונט-
נומען פאר איין מענטשן וואס איז אין נאך אלטע צייטן
פארקויפט געווארן אלס שקלא, און פאר דער זינד וואס איז
גענון אים באאנעט געווארן האבן זיי זיך נוקם געזען. דאס
איז געווען די לאנגע פינגעל רויטשען צעזאר, צוריק מיט
כמעט צוויי טויזנט יאר.

אין דאס גייט קיין אבסורד, זיך צו מאכן פארנעם פון
מיונמער אלמנות און יתומים, אפצונווערן דעם בליק פון
דעם אומגעווענליכן פלעק אפן מענשישען געוויסן און צו
פרווען צו ריידעלען זיך ארום א כלומישען פארברעכן וואס
איז באאנעט געווארן קעגן איין מענטש, צוריק מיט
מיונמער יארן.

אדריגוסעס נעריכט וואלט געהאט אן אויסגעלייגטע מענטש,
באשעפטיקט די מיט פאמפון וואס האבן געווינען דעם
ווען די שחיטה האט פארלעגט אים שולדיקע מאסן, ווען
קינדערישע קעפלעך זענען געשטענען געווארן אן פערלן,
ווען קוים דער האט זיך נאך גענומען אנאליזירן. מכירת
יוסף.

זענען דער נאך זיי, באאנעט אונזערע פעלער? ...

פיר הונדערט יאר שולחן ערוך

דער מחבר אפגעגעבן דעם סדר
און סיסטעמאטיזאציע. די ספר
רוח מיש וועלכע דער גרויסער
גאון האט זיך באנוצט, זענען
געווען די ווערק פון אלטן, דער
רמב"ם און רבינו אשר, די גרויסע
רעסאנאנס וועלכע האבן פארגע-
שטעלט די דור רביסטע צענטערס
פון יידישער קולטור און יענער
תקופה, בבל, פאסיע און דויטשע
לאנד.

לכתחילה האט ר' יוסף קארו
באשראפט זיין ארבעט אלס א
פרוש צו „שורם“ פון יעקב
בן אשר.
אויס זענען אין דער פארט
דאס ספר פארשטעלט דעם ספר-
ריש שארפונקס מיט די פאר-
רישע מנהגים, איז דאס ווערק
אנגענומען געווארן אויך פון די
אשכנזים, נאך דעם ווען מ'איז
דערנאכט געווארן פון די משה
אויסערקע (רמ"א) ווערק „משה“
(דאס שוויטער).

אין דער פארט איז דאס ארויס-
געגעבן געווארן אין 1578 און
פון דעם אן אנהייבאר און
פארשידענע קומות ווי מ'זענען
געווען יידיש ישובים, אזוי איז
דאס ספר געווארן א „אמרי-
שולחן ערוך“, און געגרינדעט
מיט „פארשטעלט אלס דער יידישער
קאדעקס, געשריבן אין א צוגע-
לעכער שפה, אזוי אז יעדער
זאל עס פארשטיין. ר' יוסף
קארו'ס ווערק, האט דאס ענעק
וואס פאר יעדן קלאר מאט אין יום
וואס און ענין מיט בני אדם
מלכות מיט בני אדם, פונקט
אזוי ווי „געגרינדעט מיט“ א
„שולחן ערוך“ ראר צושריין
שפעלן דעם וואס דערנענטערט
זיך צו אים, מיט די פונקט
מלכות וועלכע מ'זענען זיך
ארום אים.
נאך מ'איז דא נישט די רעדע
פון א „ספר“, בלויז טאקע גאנצע

5. בערשיש

אין מחזור פון מיינ זיידן

אין האב געפונען

שטילע טרערן אויף די בלעטלעך

אין דעם מחזור פון מיינ זיידן;

פארקליבענע — חי די פערל,

אין די אותיות — אין ליידי.

אין האב געפונען.

אין דעם מחזור פון מיינ זיידן,

טרויעריקע זיפצן — סתם;

רוישנדיקע חי די כחאליעס.

ווען עס זיך און קאנט דער ים.

אין האב געפונען.

אין דעם מחזור פון מיינ זיידן,

גוטע, קלוגע, פרומע אויגען

פון מיינ פאטער, ווען ער בעט זיך,

ביי די תפלות, אנגעבויגן.

אין האב געפונען

און דעם מחזור פון מיינ זיידן,

די שול מיט יום-טוב-דיקן עולם,

און דעם חזן — ביי דעם עמוד,

זינגענדיק — „אדון עולם“

מעסאזשן צום גוים יאר תשכ"ה

צום גוים יאר תשכ"ה איז פארגעקומען אן אויסצוויי-
מאסאזש וועלכן דעם רב הכולל און פרעזידענט פון דער עטריאנישער
און די יידישע קהלות (ס) פון דער ת.ה.ה. דר. יוד סהר רונן
פון אומערדיקע פארשטעלונגען פון די יידישע קהלות פון דער
גאנצער וועלט.

צווישן אנדערע דערמאנט מיר: רב. גרום גאלדאס, פרעזידענט
פון יידישן וועלט-קאנגרעס; יעקב גינס, רב הכולל פון ישראל;
רב. ישראל בארעק, רב הכולל פון בריטאניע; י. ל. דעוין, רב
הכולל פון פאסיע; די שטערנאנע פון די יידישע קהלות פון
ברוסאניע; דר. איזמער גענעטשאקין און אנדערע סאט, דער רב הכולל
און דער פרעזידענט פונעם גענעראל בורא פון די אונגארישע יידן;
הרב יעקב קאפאן אויפערמאנער פון פראנקרייך; דר. קורט ווילעלם,
רב הכולל פון שוועדן; די רבנים הערשט שטענדיק, רוב שטענדיק
פון „דאנאוואקא קאמיטאט אפ אמעריקא“, הרב יוסף פארשטאנל
ווייזנאד; דר. יוסטער רב הכולל פון האלאנד; די פערזענליכע
פון די יידישע קהלות פון יוגאסלאוויע; די שטענדיקע פון די
יידישע קהלות פון פוילן; דער רב הראשי פון סלאוואקיע אליהו בן
אנדערע.

מ'האט געשילדערט דאס ווערק
אז מ'איז גוט, „מא קינדע און
פראשקאנען“, אז מ'האט אלס בא-
הויפטונגען וועלכע זענען נישט
ברייט, און אן אייניקע שטאנע-
פונקט זענען סתם אנדערע, ווייל
דערביי האבן געארבעט אויך די
יוסף קארו'ס תלמידים.
אונזערע וויסן, אז דער ווארט
געווען דער שפראך אין פוילן,
ווייל דער מחבר האט זיך וועגן
אפגעגעבן מיט די מנהגים פון
אשכנזים, וועלכע האבן די פוילישע
רבנים וועלכע האבן זיך געקענט
אין וואסלעכער פונעם כנסת
אשכנזי, אפגעווארפט דאס ווערק.
צווישן זיי איז געווען ר' שלום
ליווע (1510 — 1578) און ר'
מרכיש (1530 — 1612) א.א.
אבער מ'זעט דעם גאנצן ווידער-
שטאנד פון זיינע קעגנער אז
דער שולחן ערוך, דער אגור פון
גערמאניע ווער ווער ווער ווער
יירושלם פאסענעלען לעבן, מ'זעט
אונטערגעווארפן אין אלע שטובן
זענען פאלן און אינעם 17-טן
יאהר-הונדערט איז ער שוין געווען
אנקערקעט באל תפוצות ישראל.
פון די רבי'שע קהילות.

די שטאנדיגן ישראל האבן אויס-
געצויגן אויך די געלעגנהייט
אפצוגרייפן די ווילן ווען זייער
נאמן אפגען, ווערנדישע לעלעכער
סאטעס איר, האבן זיי ארויס-
געצויגן האלבע פאזוקים, האבן
געענלישט שטעסן, און געבראכט
„באוווינען“ קעגן די יידן. מ'זעט
ווערנדיק מיט אן געלעגנהייט צו
דעמאנסטראציע דעם אמת פון
די טעקסטן.
און אזוי איז דער שולחן ערוך
בייגעקומען אין יאר-הונדערטער
און געקלערט אלע רוחות, ריזנים
און מנהגים ווי צו פירן א יידיש-
פראווינציעלע לעבן. ז. חיים.

